

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Den tekniske Skole i Odense

i

Tidsrummet 1844—94.

En Oversigt

i Anledning af dens 50aarige Bestaaen.

Af

M. Rasmussen,

Adjunkt, Skolens Forstander.

Odense.

Trykt i Fyens Stiftsbogtrykkeri hos J. C. Dreyer.

1894.

Indhold.

Den tekniske Lærestalt, 1844—59	Side 1
Den tekniske Aftenskole, 1859—72		— 13
Den tekniske Skole (1872—94)		— 36

Den tekniske Lærestalt.

1844—1859.

Aaret efter at det tekniske Institut var blevet stiftet i København af *Lassenius Kramp* i 1843, sammentraadte 5 af Odense Bys større Haandværkere paa Murermester *Frosts* Opfordring for at virke for Oprettelsen af en lignende Anstalt her i Byen*); disse 5 vare, foruden Frost: Snedkermester *Tietgen*, Kaptajn, Snedkermester *Chr. Hansen*, Tømrmester *Langhoff* og Sadelmager *Koppel*. De henvendte sig allerførst til Lassenius Kramp og udbad sig Oplysninger om Instituttet i København: dets Læseplan og Maaden, hvorpaa det var blevet oprettet. Efter som Svar herpaa at have modtaget en Skrivelse samt en fra Kramp tillige med 7 andre Haandværkere udstedt trykt Indbydelse eller Subskriptionsplan, Fundats for det tekniske Selskab i København, og Program for Vinterhalvaaret 1843—44, »og ved disse Meddelelser endmere komne til Erkendelse om det saa saare nyttige og — saa at sige — efter Nutidens Fordringer saa højst fornødne,

*) Fra Begyndelsen af Trediverne til ind i Halvtredserne havde en Nordmand ved Navn *Moe* en privat Tegneskole her i Byen, der til Tider skal have været godt besøgt. Arkitekt *Hansen* og Murermester *Frost* havde ligeledes førend den tekniske Lærestalts Oprettelse private Tegnekursus for Haandværkere, den sidste dog kun for *Murere*.

at Haandværkerne stræbe efter at tilegne sig en større Uddannelse, end der kan erhverves ved Praxis holdtes i den følgende Tid Møde hver Søndag Form. Kl. 10 hos Frost, hvor Midler til Planens Fremme toges under Overvejelse. I Erkendelsen af, at den paatænkte Læreanstalts varige Tilværelse og Fremgang sikredes bedst ved at lægge Ledelsen af den i Borgernes, navnlig Haandværkernes, egen Haand, enedes man om foreløbig at udarbejde følgende Avertissement.

»I lige Grad opfordret af Tidens stigende For-
dringer som i Erkendelsen af den store Trang, Haand-
værkere uden for Hovedstaden have for en Anstalt,
hvorved der kunde gives Standens yngre Medlemmer
(Svende og Lærlinge) en let tilgængelig Lejlighed til
at tilegne sig de fornødne theoretiske Kundskaber i
det Fag, de have valgt for deres Virken, og derved
dannes til dygtige Haandværksmestre — have Under-
tegnede i Haab om vore Medhaandværkeres og Med-
borgeres Samvirken forenet os for at faa en

technisk Læreanstalt

etableret her i *Odense*, saa vidt muligt inddelt i Klasser efter de forskellige Haandværk og nogle dermed beslægtede, der, indtil pecuniære Kræfter tillade en Udvidelse, for det første dog nærmest kun skulde indskrænke sig til Undervisning for en højst moderat Betaling i geometrisk-perspektiv, Ornamentals- og Frihaands-tegning samt Modellering overensstemmende med de forskellige Fags Fordringer og Tarv. Men som et saadant Foretagende — hvis Gavnlighed vist vil finde

almindelig Erkendelse — fordrer flere Midler, end en mindre Kreds formaar at bringe til Veje, Anstalten dertil, hvad Erfaring har vist i Hovedstaden, bedst garanteres sin Existence og Virken efter sit Øjemed ved et contingentydende Selskab under Bestyrelse af en af sin Midte udvalgt Comite, saa tillade vi os i samme Retning og i Betragtning af Sagens Betydning og Vigtighed herved at indbyde vore Medborgere, Medhaandværkere og andre, som interessere sig for vort Formaal, behageligen at tegne sig hos en af Under tegnede.

Saa snart et nogenlunde tilstrækkeligt Antal Deltagere have meldt sig, vil derefter en Generalforsamling blive afholdt for at tage afgjørende Bestemmelse om Selskabets Virken til Planens Realisation.

Odense d. 24de Marts 1844.

H. T. Frost. Chr. Hansen. A. B. Koppel.

Langhoff. Tietgen.

Denne Indbydelse blev indrykket uden Betaling Tirsdag d. 26de Marts i den Hempelske og i Ove Thomsens Avis. Senere udsendtes lithograferede Subskriptionsplaner til »de af Byens Indvaanere, hos hvem nogen Interesse kunde formodes«, og efter at en Del af disse vare komne tilbage med Løfte om Bidrag, afholdtes d. 16de Septbr. en Generalforsamling, hvor Forsamlingen konstituerede sig i et »*teknisk Selskab*« og valgte sin Bestyrelse, der derefter traf de for Skolens Aabning allerede samme Efteraar nødvendige Foranstaltninger.

Undervisningen begyndte den 19de Novbr. med 32 Elever fordelt i to Klasser: en for geometrisk Tegning og Fagtegning og en for Frihaandstegning. De to næste Aar steg Elevantallet til 40 (1845—46: 22 Malere, 7 Tømrere, 4 Snedkere, 5 Murere, 1 Drejer og 1 Møllebygger). Om Tilgangen i de følgende Aar findes ingen direkte Oplysninger; men af Regnskaberne ses, at Skolepengene andrage omtrent de samme Beløb Aar for Aar, saa at Elevantallet rimeligvis ogsaa har været nogenlunde konstant, næppe nogen Sinde synderlig over et halvt Hundrede. Paa en forbigaaende Nedgang tyder det maaske, at Bestyrelsen i 1850 fandt sig foranlediget til at tilskrive en Del af Lavene, f. Eks. Sadelmagere, Pottemagere, Guldsmede, Blikkenslagere og Snedkere og gøre dem opmærksomme paa den Nytte, Skolen ydede de unge Haandværkere.

Nogen Inddeling i Klasser efter de forskellige Fag naaedes heller ikke; der oprettedes dog i 1848 efter Professor *Hetsch's* Tilskyndelse en Klasse for Modelle-ring i Ler; men den opgaves efter et Par Aars Forløb, vel sagtens paa Grund af Mangel paa Tilslutning, skønt Bestyrelsen allerede den første Vinter kunde ud-tale sin Glæde over de smukke Resultater, der vare naaede.

Der undervistes i 4 Maaneder, fra Begyndelsen af November til Begyndelsen af Marts, hver Søgne-dags Aften fra Kl. 7—9.

Af Undervisningsmateriel erhvervedes første Aar dels ved Køb dels ved Gaver en Del Fortegninger og Trækloster, næste Aar et Apparat til Opstilling af frit-

staaende Legemer til Frihaandstegning og en Klasse-tavle »til Brug for Maler Faber ved hans Foredrag over Skyggelæren«. Senere fik man ved Imødekommenhed fra Kunstakademiet Afstøbninger af dettes Gibsmodeller og købte for Resten aarligt, især i Begyndelsen, Fortegninger og Gibs for forholdsvis betydelige Beløb. Man faar det Indtryk, at Skolens Lærere arbejdede med Interesse, og at det ogsaa lykkedes dem at opnaa tilfredsstillende Resultater, saa at Bestyrelsen da ogsaa gentagne Gange bevidner dem sin Paaskønnelse, ligesom det nævnes, at Udstillingen af Elevarbejderne ved Generalforsamlingen 1855 »blev set med synlig Tilfredshed af de tilstedeværende«. Hertil bidrog sikkert for en stor Del den Beredvillighed, hvormed de tekniske Skolemænd i København stod deres Kolleger i Odense bi med Raad og Daad, fremfor alle Professor Hetsch og Lassenius Kramp, Inspektøren ved det tekniske Institut; fra 1851 begynder Skolen i Odense regelmæssig at søge Raad hos dette, og fra 1853 foretager Kramp med Understøttelse af det Reiersenske Fond inspicerende Rejser til forskellige tekniske Skoler i Provinserne, deriblandt ogsaa til Odense.

Som Lærere virkede i denne Periode i Frihaandstegning Maler *Claudi* fra 1844—45, Maler *Faber* fra 1845—55, Maler *Behrends* fra 1855—57, hvorefter Faber atter kommer fra 57—59, i eksakt Tegning (og Modellering) Møllebygger *Sørensen* (1844—48), Arkitekt *Hansen* (1848—55) og Arkitekt *Haugsted* (1855—59).

Det daglige Tilsyn med Skolens Virksomhed besørgedes af Bestyrelsen selv i Forbindelse med Kas-

sereren, saaledes at Bestyrelsesmedlemmerne skiftedes til at møde paa Skolen de 5 første Aftener om Ugen; om Lørdagen mødte Kassereren*), der da tillige opkrævede Elevernes Kontingent for den forløbne Uge. Denne Ordning har sikkert bestaaet lige til 1859; men det omtales, at Bestyrelsen i 1850 henvendte sig til Bygningsinspektør *Møller*, der nylig paa Opfordring var traadt ind i Bestyrelsen, med Anmodning om at paatage sig Forretningen som »Undervisningsdirektør ved Selskabets Tegneskole«; da *Møller* imidlertid slet ikke nævnes i det følgende, er det sandsynligt, at han ikke har efterkommet Anmodningen.

Ved hvert Skoleaars Slutning afholdtes i Forbindelse med Generalforsamlingen en offentlig Udstilling af Elevarbejderne fra den forløbne Vinter. Et Forsøg, som i 1848 gjordes paa gennem Præmiering af enkelte, særlig gode Præstationer at opmuntre de unge til at søge Skolen, maatte opgives paa Grund af Penge-mangel.

Skolen kæmpede hele Tiden med økonomiske Vanskeligheder. Medlemsbidragene, der det første Aar beløb sig til 123 Rdl. 3 Mk. (hvoraf 26 Rdl. een Gang for alle) aftog jævnt til 31 Rdl. i 1859, naar undtages 1850

*) Til Kasserer og Sekretær havde Bestyrelsen straks antaget Commissionær *Schiær* mod en aarlig Løn af 10 — senere 20 — Rdl. Efter dennes Fratrædelse i 1850, da den nævnte Løn ikke længer kunde ydes ham, overtog Cand. *Riffestahl* Kassererforretningerne, Affattelsen af Ansøgninger o. l. gratis. Til efter den lonnede Kasserers Fratrædelse at opkræve Skolepenge og besørge Budtjeneste antoges et Bud; en »Gangkone« renholdt Tegnesterne.

og de nærmest følgende Par Aar, da den ovenfor omtalte Henvendelse til Lavene synes for en Tid at have vakt den henslumrende Interesse til Live paa ny. Eleverne betalte for hver Aften 2 Sk., hvilket indbragte en Sum af i Reglen mellem 60 og 80 Rdl. Havde de nævnte to Indtægtskilder været de eneste for Skolen, vilde den ikke have kunnet bestaa længe; thi hver af Skolens to Lærere lønnedes nemlig med 2 Rdl. om Ugen eller tilsammen c. 70 Rdl. for Vinteren — denne Løn forhøjedes endda i 1848 for Arkitekt Hansens Vedkommende og i 1851 ogsaa for Fabers til 50 Rdl. —, og Udgiften til Lokale androg i Reglen 40 Rdl.

Men Skolens trofaste Støtte var *Fyns Stifts patriotiske Selskab*, der fra 1847 gav et aarligt Tilskud af 60 Rdl., som i 1850 og 1851 forhøjedes til henholdsvis 100 og 90 Rdl., for at Skolen dermed kunde dække sin Underballance. I 1854 giver Selskabet 130 Rdl., hvert af de to følgende Aar 100 Rdl., og de to atter følgende (1857—59) 120. Forholdet er i Virkeligheden stadig dette, at Skolen ved hvert Aars Slutning har paadraget sig en Gæld, »som der kun ved Goddædighed fra patriotisk Selskab er Udsigt til at faa dækket, da Contingenterne, som stadig formindskes, dertil ere utilstrækkelige«, og at Selskabet derefter ansætter sit Tilskud saaledes, at Skolen atter kan klare sine Forpligtelser.

Fyns Stifts Kommunefond gav efter gentagne Ansøgninger 18 Rdl. aarlig i 3 Aar (1847—50), og Odense Amts Skoleraad 150 Rdl. i 1858.

Til Oplysning om Skolens aarlige Indtægter og

Udgifter i denne Periode hidsættes Regnskabet for Aaret 1847—48, der i flere Henseender kan betegnes som et Normalaar.

	Indtægt.					
Indgaaede Kontingenter (Restancer fra foreg. Aar)	13	Rdl.	»	Mk.	»	Sk.
Kontingent for 1847—48	79	-	»	-	»	-
Fyns Stifts Kommunefond	18	-	»	-	»	-
Patriotisk Selskab	60	-	»	-	»	-
Skolepenge	86	-	3	-	4	-
Tilfældige Indtægter	2	-	»	-	»	-
	<hr/>					
	258	Rdl.	3	Mk.	4	Sk.
Deficit	8	-	2	-	5½	-
	<hr/>					
Ialt	266	Rdl.	5	Mk.	9½	Sk.

	Udgift.					
Deficit paa Regnskabet til 3die Marts 1847	6	Rdl.	»	Mk.	5½	Sk.
Lærernes Løn (10 Rdl. ikke betalt)	72	-	»	-	»	-
Undervisningsapparater	37	-	3	-	4	-
Laan fra forrige Aar	30	-	»	-	»	-
Husleje	40	-	»	-	»	-
Inventariet	3	-	2	-	14	-
Belysning og Brændsel	45	-	5	-	»	-
Kasserer og Regnskabsfører	20	-	»	-	»	-
Bekendtgørelser	3	-	3	-	»	-
Rengøring, Bud, Porto, Forskelligt	8	-	3	-	2	»
	<hr/>					
Ialt	266	Rdl.	5	Mk.	9½	Sk.

Det er forstaaeligt, at Skolen under disse Forhold kunde have Vanskelighed ved at skaffe hensigtsmæssige Lokaler til Veje, da det stadig gjaldt om at bringe Lejen ned til det mindst mulige. Men ogsaa paa dette Punkt vises der Skolen undertiden ikke saa lidt Imødekommenhed fra forskellige Sider. Saaledes overlod Frost den første Vinter 2 Værelser i sin Ejendom til Brug ved Undervisningen for den billige Leje af 15 Rdl. Men da disse Værelser den følgende Vinter udlejedes, fik Skolen et Lokale i Brændevinsbrænder *Rhoeds* Gaard for 30 Rdl.; ogsaa her blev Skolen kun een Vinter og flyttede 1846 ind i Købmand *Edsbergs* Gaard paa Vestergade og havde her »en Sal« til Leje i 3 Vintre for 40 Rdl. hver Vinter. I 1850—51 synes Skolen at have været til Huse i *J. Bramsens* Gaard, medens Lejen af Regnskabet ses at være betalt til en Hr. Bonnesen. Derefter er Skolen saa heldig — ved Imødekommenhed af Skolekommissionen og Borgerrepræsentationen — at faa overladt til gratis Afbenyttelse »indtil videre« 2 Lokaler i den gamle Latinskole paa St. Knuds Kirkegaard. Efter 2 Aars Forløb er den imidlertid atter husvild — Latinskolen skal benyttes til Almueskole — og lejer sig ind hos Blomsterfabrikant *Petersen* for 40 Rdl. i 1853—54; men fra 1854 har den Lokale i Bomuldsvæver *Dænkes* Gaard paa Overgade, hvor den faar 2 Værelser for 50 Rdl. »fra Paaske til Paaske Flyttedag« og forbliver her til Mikkelsdag 1859.

Af Inventarium blev til Skolens Aabning anskaffet 6 store Bordplader med tilhørende »Stokke«, en Reol,

2 Dusin Jærnllysestager og lige saa mange Lysesakse samt en Lampe. Et Forsøg paa et Par Aar efter at indføre Lampebelysning som formentlig bedre og mere besparende faldt uheldigt ud og opgaves foreløbig; fra 1850 synes begge Belysningsmaterialier at have været benyttede jævnsides, indtil Skolen i 1854 faar installeret Gasbelysning i Lokalerne i Dænkes Gaard. Til Lejligheden her hørte der ogsaa Kakkelovne, der hidtil havde maattet lejes eller vare blevne overladte Skolen til Laans.

I Skolens *Bestyrelse* foregaar der i dette Tidsrum jævnlige Forandringer. Det synes at have været en herskende Anskuelse saavel paa Generalforsamlingerne som i Bestyrelsen, at en ret livlig Vekslen af de ledende Mænd var bedst stemmende med Skolens Tarv.

Paa den konstituerende Generalforsamling d. 16de Septbr. 1844 valgtes de 5 Mænd, paa hvis Initiativ Skolen var fremstaaet, til Medlemmer af Bestyrelsen: *Frost* med 16, *Tietgen* med 14, Kaptajn *Chr. Hansen* med 11, Tømrermester *Langhoff* med 11 og Sadelmager *Koppel* med 9 Stemmer. Frost blev *Formand*. Ved den første ordinære Generalforsamling (1845) bestemtes det, at et af Bestyrelsesmedlemmerne aarlig skulde afgaa ved Lodtrækning. Loddet traf første Gang *Tietgen*, og da Kaptajn Hansen samtidig ønskede at udtræde, valgtes i deres Sted Snedkermester *Haugsted* og Malermester *Appelbye*. 1846 kom paa samme Maade Malermester *Petersen* i Stedet for *Langhoff*, og 1847 Klokker og Dannebrogsmænd *Jensen* i Stedet for *Koppel*. Af den oprindelige Bestyrelse var der altsaa

nu kun Frost tilbage; da han Aaret efter afgik ved Lodtrækning, indvalgte atter Tietgen, der blev *Formand*. Det ses ikke, om der i 1849 har været afholdt Generalforsamling — maaske i den bevægede Tid Interessen for denne Sag som for saa mange andre er bleven trængt i Baggrunden — i hvert Fald er Bestyrelsens Sammensætning uforandret den samme i Efteraaret 1849. Da Tietgen ved et Bestyrelsesmøde d. 17de Oktbr. d. A. udtaler, at han anser det for heldigst, at Hvervet som Formand vekslede blandt Medlemmerne, indtager *Haugsted* foreløbig Formandspladsen; men da han ved Generalforsamlingen næste Foraar afgaar ved Lodtrækning, indvælges Kapt. Hansen paa ny i Bestyrelsen, og *Tietgen* overtager for 2den Gang Hvervet som *Formand*. Da det ved denne Lejlighed endvidere bestemmes, at Bestyrelsen for Fremtiden skal bestaa af 6 Medlemmer — maaske fordi netop paa denne Tid den lønnede Kasserer fratræder, og der saaledes mangler et Medlem til at besørge Inspektionen Lørdag Aften — og at i Tilfælde af Stemmelighed Formandens Stemme skal gjøre Udslaget, indtræder *Haugsted* igen efter enstemmig Opfordring i Bestyrelsen. 1851 afløser Kaptajn *Chr. Hansen* Tietgen som Formand, og da Bygningsinspektør *Møller*, som var til Stede ved Generalforsamlingen efter Opfordring indtræder i Bestyrelsen, kommer denne altsaa til at bestaa af 7 Medlemmer. 1852 fratræder Malermester Petersen som *ældst* Medlem, men genvælges, og Hansen vedbliver som Formand, indtil han i 1853 afløses af *Appelbye*, der beholder Hvervet i flere Aar, maaske

lige til 1859, uden at dette dog kan siges bestemt, da enhver Tilførsel til Selskabets Forhandlingsprotokol mangler fra 1855. I 1854 indtræder Malermester *Løngreen* i Bestyrelsen i Stedet for Malermester Petersen; men 1855 vedbleve alle Medlemmer deres Funktion, og i Efteraaret s. A. udtræder Klokker Jensen efter eget Ønske, uden at noget Medlem blev foreslaaet i hans Sted, af hvilke Omstændigheder maaske lader sig slutte, at man nu begynder at fravige Princippet om hyppige Personskifter inden for Bestyrelsen.

De forandrede Forhold, hvorunder Haandværk og Industri ved Næringsloven af 1857 kom til at virke, fremkaldte ogsaa et Krav om en fyldigere teknisk Uddannelse, som den tekniske Lærestalt med sine smaa Virkemidler ikke saa sig i Stand til at fyldestgøre. En Reform var nødvendig og udeblev heller ikke: i 1859 afløstes den tekniske Lærestalt af den tekniske Aftenskole.

Den tekniske Aftenskole.

1859—1872.

1858 afholdtes en Industriudstilling for Fyns Stift i Odense og samtidig et Industrimøde, hvori bl. andre Professorerne *Hetsch*, der som Lærer ved Kunstakademiet havde sat den danske Tegneundervisning i System og i det hele øvet stor og gavnlig Indflydelse paa Kunst og Industri, *Holten* og *Hummel* deltog; den sidste repræsenterede paa den Tid Kirke- og Undervisningsministeriet i Bestyrelsen for det tekniske Institut i København og hævdede ofte og indtrængende, at Haandværkerne og de Industridrivende vare de nærmeste til at arbejde for den tekniske Undervisning; maaske skyldes det for en stor Del hans Udtalelser paa Mødet og til Medlemmerne af den daværende Haandværkerforenings Bestyrelse, at disse besluttede sig til at gaa i Spidsen for en Omorganisation og Udvidelse af den tekniske Skole.

I September 1858 traadte da Bestyrelsen for Haandværkerforeningen sammen med Bestyrelsen for den tekniske Lærestalt for i Forening at virke til Udbredelsen af nyttige Kundskaber blandt Haandværks-

lærlinge og Svende«. Alle Medlemmer af begge Bestyrelser udtalte sig enstemmigt for en Udvidelse af den hidtil bestaaende Læreanstalt, hvorefter en Undervisningsplan blev drøftet og senere vedtaget i et større Møde af Haandværkere. I dette Møde valgtes derefter Kunstdrejer *Assam* og Skomagermestrene, Borgerrepræsentant *Erichsen* og *Gredsted* til at danne Bestyrelsen for den paatænkte Skole med den Forpligtelse at vælge og tilkalde sagkyndige Mænd til at indtræde i Bestyrelsen. Som saadanne valgte de Malermester *Løngreen*, Forstanderen for Borgerskolen, Pastor *Westerboe*, Adjunkt *F. W. Johnsen* og Tømrermester, Borgerrepræsentant *Rasmus Petersen*. Den saaledes dannede Bestyrelse vedtog følgende Love for sin Virksomhed:

1. Medlem af Selskabet for den tekniske Aftenskole er enhver, der betaler et aarligt Bidrag til Skolen.
2. Bestyrelsen, som bestaar af 7 Medlemmer, vælger af sin Midte en Formand og en Kasserer.
3. Pengeudgifter vedtages i Bestyrelsesmøderne, hvorefter Anvisninger paa Kassereren paategnes af Formanden.
4. Hvert Aar efter Undervisningens Ophør i April Maaned sammenkaldes en Generalforsamling af Selskabets Medlemmer, for hvilken der aflægges Regnskab saavel for Skolens Virksomhed i det forløbne Aar som for Anvendelsen af dens Pengemidler.
5. Hvert Aar fratræder efter Tur (første Gang ved Lodtrækning) tre Medlemmer af Bestyrelsen; i disses

Sted vælger Generalforsamlingen med simpel Stemme flerhed tre ny Medlemmer; dog kunne de fratrædende genvælges.

Bestyrelsen gik derefter straks i Lag med at tilvejebringe de fornødne Pengemidler til Planens Gennemførelse; den henvendte sig først til Offentligheden med en Skrivelse, hvori den næst efter at gøre Rede for sin Tilblivelse opfordrede til at støtte Sagen ved Bidrag een Gang for alle eller aarligt. Med denne Opfordring fulgte den paa det førnævnte større Møde af Haandværkere vedtagne Skoleplan samt et Eksempplar af Lovene. Der udsendtes Skrivelser til *Oldermændene* for de forskellige Haandværkslav med Anmodning om at virke for, at Mestrene tillode og opmuntrede deres Lærlinge til ikke alene at besøge Skolen, men ogsaa at gøre det stadigt, samt Opfordring til Mestre og Svende om at indmelde sig som bidragydende Medlemmer. *Skolefondet* og *Direktionen for Sparekassen i Odense* ansøgte om et aarligt Tilskud, og til *Skole-direktionen* henvendte man sig om at faa overladt 3 Klasseværelser i en af Kommunens Skolebygninger f. Eks. den saakaldte Hirschfeldtske Gaard mod en aarlig Leje af 100 Rdl., endelig ansøgte *Fyns Stifts patriotiske Selskab*; dette havde ikke alene hidtil støttet den bestaaende tekniske Lærestanstalt, men ogsaa ydet et aarligt Tilskud til den her i Byen siden 1852 bestaaende *Søndagsskole*; denne, der var stiftet paa Initiativ af Lærer *J. Lauritsen* og Pastor *Steenbuck* med de Massmannske Søndagsskoler i København som Forbillede, og hvori Lærlinge og Svende for et ringe

Vederlag kunde vedligeholde og udvide deres i Børne-skolen erhvervede Kundskaber, havde ophørt at bestaa kort Tid i Forvejen. Da det nu var Hensigten i den udvidede tekniske Skole ligesom at genoptage og fortsætte Søndagsskolens Virksomhed ved paa Læseplanen ogsaa at optage de elementære Skolefag, mente man at kunne ansøge patriotisk Selskab om et saa stort aarligt Bidrag, som Søndagsskolen og den ældre tekniske Skole havde modtaget tilsammen.

Men patriotisk Selskab synes imidlertid ikke at have været fuldt ud tilfreds med den Maade, hvorpaa Bestyrelsen for den paatænkte tekniske Aftenskole var sammensat; i hvert Fald betragtede denne Bestyrelse Forhandlingerne paa Selskabets Generalforsamling i Marts 1859 som et Mistillidsvotum og sendte den 7de April s. A. følgende Skrivelse til den nyoprettede *Industriforening*.

»Da Industriforeningen nu tæller et stort Antal Medlemmer, og et af dens Formaaler er at virke for tekniske Skoler her i Stiftet, tro vi at fremme en god Sag ved at udbede os, at den ærede Bestyrelse for Industriforeningen vilde virke med de Kræfter, der for Tiden staa til dens Raadighed til Udvidelsen af den hidtil bestaaende tekniske Skole ved at vælge 3 Medlemmer til en Bestyrelse for samme, som da træde sammen med 3 Medlemmer af den nuværende Bestyrelse og Kassereren.

Odense d. 7ende April 1859.

<i>H. M. Assam.</i>	<i>R. Løngreen.</i>	<i>H. P. Eriksen.</i>
<i>H. Gredsted.</i>	<i>F. W. Johnsen,</i>	<i>Westerboe.</i>
	<i>f. t. Formand.</i>	

I Henhold til denne Skrivelse udnævnte Industriforeningens Bestyrelse Klokker *Jensen*, Grosserer *W. Petersen* og Redaktør *Tauber* til at forhandle med de tre af Skolens Bestyrelse valgte Medlemmer: Skomagermester *Gredsted*, Adjunkt *Johnsen* og Pastor *Westerboe*. Da man i Mellemtiden havde erholdt Underretning om, at Skoleraadet ikke alene vilde bidrage en større Sum til Skolen end hidtil men ogsaa vise sin Interesse for den ved at sende et Medlem til Bestyrelsen; og da der tillige viste sig Udsigt til, at Haandværkerforeningen vilde yde Bidrag til Skolen mod at sende et Bestyrelsesmedlem, blev Resultatet af Forhandlingerne mellem ovennævnte Udvalg, at man enedes om at lade indkalde en ekstraordinær Generalforsamling af Selskabets Medlemmer for at forhandle om ny Love for Selskabet og vælge en Bestyrelse. — Paa den derefter afholdte Generalforsamling aflagde Bestyrelsen Beretning om sin Virksomhed for Skolen, og idet den traadte af, fremlagde den et Udkast til Love, hvorpaa Generalforsamlingen valgte *W. Petersen* til Dirigent og vedtog følgende:

Love for Selskabet for den tekniske Aftenskole.

1. Selskabets Formaal er at virke for den unge Haandværkers Uddannelse, navnlig i teknisk Retning.
2. Medlem af Selskabet er enhver, der betaler et aarligt Bidrag til Selskabet af mindst 3 Mk.
3. Hvert Aar i April Maaned sammenkaldes en Generalforsamling af Selskabets Medlemmer, for

hvilken da fremlægges Regnskab saavel for Skolens Virksomhed i det forløbne Aar som for Anvendelsen af dens Pengemidler.

4. Bestyrelsen dannes af 3 Medlemmer, valgte hvert Aar af Generalforsamlingen med simpel Stemmerflerhed. Desuden kan der fra hver Autoritet eller Forening, som til Skolen giver et aarligt Bidrag af mindst 50 Rdl., beskikkes et Medlem til Bestyrelsen.
5. Den saaledes sammensatte Bestyrelse vælger af sin Midte en Formand og en Kasserer, dog kan Kassereren vælges uden for Bestyrelsen.
6. Bestyrelsen bestemmer Planen for Undervisningen i Skolen, antager Lærere og bærer Omsorg for det, som kan være til Undervisningens Fremme.
7. Pengeudgifter vedtages i Bestyrelsesmøderne, hvorefter Anvisninger paa Kassereren paategnes af Formanden.

Bestyrelsen kom til at bestaa af følgende: Pastor *Westerboe*, Adjunkt *Johnsen* og Skomagermester *Gredsted*, valgte paa Generalforsamlingen med henholdsvis 24, 23 og 12 Stemmer, Klokker og Dbm. *Jensen* fra Industriforeningen*), Malermester *Løngreen* fra Haandværkerforeningen*), Justitsraad *Berg* fra Odense

*) Disse to Foreninger sammensmeltedes et Par Aars Tid efter til een: Industri- og Haandværkerforeningen, der ved en af Generalforsamlingen vedtagen Tilføjelse til Selskabets Love fik Ret til at sende to Medlemmer til Bestyrelsen mod at yde et aarligt Bidrag af mindst 50 Rdl. til Skolen (se Pag. 25).

Amts Skoleraad og Branddirektør, senere Kancelliraad, *Sørensen* fra Fyns Stifts patriotiske Selskab samt Raadmand *Urban Hansen* (fra 1862) fra Fyns Stifts Sparekasse.

Ligesom i den foreløbige Bestyrelse blev *Johnsen* Formand og *Løngreen* Kasserer.

Allerede i 1861 indtraadte *Urban Hansen* som Repræsentant for Skoleraadet i Stedet for *Berg*, der var afgaaet ved Døden, og da han Aaret efter kom til at repræsentere Sparekassen, sendte Skoleraadet *Gros-serer*, senere *Etatsraad*, *W. Petersen*; ligeledes i 1861 valgtes Lærer *Chr. Hansen* af Haandværkerforeningen i Stedet for *Løngreen*, der dog stedse i det følgende vedblev at være Skolens Kasserer og i 1862 fik Anmodning om at være til Stede ved Bestyrelsesmøderne, »da man dels paa Grund af hans Stilling som Kasserer og dels paa Grund af hans nøje Kendskab til Skolen nødvendig vilde undvære hans gode Raad«; i 1863 blev han dog atter virkeligt Medlem, idet Generalforsamlingen vedtog den Tilføjelse til *Lovenes* § 5, at »naar Kassereren vælges uden for Bestyrelsen, skal han have Stemmeret i denne«. Samme Aar kom Tømremester *Rasmus Petersen* i Stedet for Lærer *Chr. Hansen* fra Industri- og Haandværkerforeningen. 1865 rejste *Pastor Westerboe* fra *Byen*, hvorpaa Generalforsamlingen i hans Sted valgte *Klejnsmedemester H. Sørensen*; i 1869 erstattedes *Gredsted* af *Karethmager P. Petersen*, og endelig i 1870 *H. Sørensen* — der ikke ønskede Genvalg — af *Murermester A. F. Andersen*.

Formandspladsen beklædtes af *Johnsen* til 1863,

da han afløstes af *W. Petersen*, og da denne i 1865 ønskede at fratræde, valgtes Tømrermester *Rasmus Petersen*, der vedblev at være Bestyrelsens Formand til sin Død i 1894, altsaa i en Række af 29 Aar.

Medens Bestyrelsen altsaa i det hele var underkastet en livlig Vekslen, er der dog paa den anden Side ogsaa en enkelt Mand, der ikke alene i hele dette Tidsrum har Sæde i Bestyrelsen, men tillige i en lang Aarrække derefter vedblev at være nøje knyttet til Skolen, nemlig dennes Forstander, Adjunkt *F. W. Johnsen*.

Allerede i 1859 var man betænkt paa at ansætte en fast »Inspektør« ved Skolen; da man imidlertid forgæves søgte en Mand, der kunde paatage sig dette Hverv og tillige undervise i Klassen for Bygningshaandværkere, paatog Adjunkt Johnsen sig gratis det daglige Tilsyn med Skoleplanens Gennemførelse den første Vinter, men ansattes næste Aar som Forstander for Skolen med en aarlig Løn af 100 Rdl. Denne Plads beklædte han derefter lige til 1890, altsaa i samfulde 30 Aar, og havde i denne lange Aarrække, i hvilken han tillige uafbrudt var Medlem af Bestyrelsen, en trofast Arbejdsfælle og Støtte i dennes Formand. Det blev da især disse to Mænd, der paa Grund af Forholdene, ved deres Dygtighed og den overordentlige Interesse, hvormed de omfattede deres Gerning i Skolens Tjeneste, kom til at udøve en betydelig Indflydelse paa den tekniske Undervisnings Udvikling ikke alene — om end først og fremmest — i Odense, men ogsaa i adskillige af de andre af Stiftets Købstæder, hvor der efterhaanden fremstod tekniske Skoler, som ganske

naturligt, navnlig i Begyndelsen, søgte Raad og Vejledning hos den ældre og større Skole i Odense. Her skal derfor meddeles en kort Udsigt over deres Livshistorie.

Frits William Johnsen, Søn af Sergeant i Marinen Niels Johnsen, fødtes i København d. 21de September 1822. Efter endt Skolegang blev han i 1838 sat i Skibstømmerlære og i 1839 optagen som Elev paa Marinens Skibsbygningsskole, hvor han fik Undervisning i de til Faget hørende eksakte Videnskaber, medens han samtidig i Aftentimerne yderligere uddannede sig i Tegning paa Kunstakademiet. Efter i 1845 at have bestaaet Afgangseksamen ved Skibsbygningsskolen, fik han fra Begyndelsen af 1846 Ansættelse som Underkonstruktionsassistent ved Marinens Konstruktionskammer. Da denne Stilling kun udfyldte en Del af Tiden, forskaffede han sig Bierhverv, dels ved Udførelsen af forskellige Tegnearbejder, dels ved Informationer. Herved kom han efterhaanden mere og mere ind paa Lærergerningen, og da der kun viste sig ringe Udsigt til Forfremmelse i Marinens Tjeneste, besluttede han sig i 1851 til helt at opgive sin Stilling her og udelukkende hellige sig til Lærervirksomhed.

Samme Aar underkastede han sig den theoretiske Del af Landmaalereksamen og erholdt efter den praktiske Del af samme i Slutningen af 1851 kongelig Bestalling som Landmaaler; derefter begyndte han at undervise, dels i Skoler i Tegning og Regning, dels privat i Mathematik, i hvilket Fag han et Par Aar frekventerede Professor Stens Forelæsninger paa den

polytekniske Læreanstalt. Da der i 1856 blev en Plads ledig ved Odense Kathedralskole i Mathematik og Tegning, søgte han den og blev d. 30te Juli 1856 konstitueret som Lærer ved Skolen og Aaret efter udnævnt til Adjunkt.

Efter at han i 1859 havde medvirket ved den tekniske Aftenskoles Oprettelse, betroede Medborgere ham efterhaanden en Del Tillidshverv. Saaledes var han i nogle Aar Medlem af Industriforeningens Bestyrelse og Formand for Musikforeningens Bestyrelse. Men hans Embedsvirksomhed i Forbindelse med hans Arbejde i den tekniske Skole nødte ham efter nogle Aars Forløb til at trække sig tilbage. I 1875 modtog han imidlertid Valg til Medlem af Bestyrelsen for Fyns Stifts Læseforening, hvis Formand han senere blev, og fik derved den interessante Opgave at virke med til Opførelsen af en ny Foreningsbygning og til Gennemførelsen af forskellige Reforme ved denne populære Institution. I 1862 og 1867 sattes han i Stand til at besøge Verdensudstillingerne henholdsvis i London og i Paris for efter sin Hjemkomst at kunne redigere de Beretninger om disse Udstillinger, som det begge Gange blev paalagt de Haandværkere at afgive, som ved frivillige Sømmenskund fra Odense sendtes dertil. I den tekniske Skoles Aarsberetninger fik han Lejlighed til fra Tid til anden at fremkomme med udførlige Redegørelser for Skolens Undervisningsmethode; han udgav en Samling »geometriske Tegneopgaver«, af hvilke 2den Del (Parallelprojektion) blev meget benyttet i tekniske Skoler, endvidere en Sam-

ling matematiske Opgaver og en kortfattet Lærebog i Landmaaling og Nivellering til Brug for Landbrugs-skoler.

To Aar efter at han af Helbredshensyn havde trukket sig tilbage fra sin Virksomhed ved den tekniske Skole, nødte tiltagende Svaghed ham til ogsaa at søge om Afsked fra sit Embede; men han vedblev at staa som Formand i Læseforeningens Bestyrelse til sin Død († 1893).

Den 8de December 1884, da han havde været Forstander for den tekniske Skole i 25 Aar, benaadedes han med Dannebrogordenens Ridderkors.

Tømrmester Rasmus Petersen er født den 23de Maj 1822 i Grynhusene i Odense af fattige Forældre, gik i Skole paa Lahns Stiftelse og kom efter Konfirmationen i Tjeneste hos Gaardmand Otte Knudsen i Marslev. Da hans Lyst imidlertid stod til Haandværket, kom han i Lære hos Mekanikus Henningsen i Ejby og senere hos Tømrmester, Brandinspektør Langhoff i Odense, arbejdede derefter som Svend i København, hvorved han om Sommeren sparede saa meget sammen, at han om Vinteren kunde gaa i Tegneskole hos den Gang som Lærer i Faget meget bekendte Tømrmester Wentzel.

I Vinteren 1848—49 vendte han tilbage til Odense, gjorde Mesterstykke og tog Borgerskab. Efterhaanden som han arbejdede sig fremad, traadte han mere og mere ind i det offentlige Liv i Byen, og en Mængde Tillidshverv have været ham betroede. I en lang Aarrække var han Formand for Industri- og Haandværker-

foreningen og af denne valgt til Medlem af Fællesrepræsentationen for Industri- og Haandværk, af hvis Bestyrelse han tillige blev Medlem. Af Indenrigsministeriet blev han valgt til at være Medlem af det i sin Tid oprettede Jærnbanaeraad.

Som yngre Mester kom han ind i Byens Brandkorps og fik senere kgl. Bestalling som dets Chef, hvilken Stilling han beklædte, indtil Omordningen af Byens Brandvæsen fandt Sted. 1874 blev han udnævnt til Ridder af Dbg.

Forudne andre kommunale Hverv havde han i 28 Aar Sæde i Byens Raad og var mangeaarigt Medlem af Repræsentantskabet for Fyns Stifts Sparekasse.

Skønt hans Helbred efterhaanden nødte ham til at trække sig tilbage fra Deltagelse i det offentlige Liv, vedblev han dog til sin Død den 7de April 1894 at være Medlem af den tekniske Skoles Bestyrelse, hvilket Hverv han, næst efter at være Medlem af Inspektionen for Lahns Stiftelse, satte mest Pris paa.

Inden der gaas over til en nærmere Redegørelse for Skolens Virksomhed i denne Periode, hidsættes følgende Oversigt over Elevantallet og de vigtigste Indtægtskilder; med Undtagelse af første Rubrik betyde alle Tallene Rdl.

	Elevantal.	Elevernes Betaling.	Det tekniske Selskab.	Fyns Stifts patriotiske Selskab*).	Haand- værker- Industri- for- eningen.	Amtsskoleraadet.	Fyns Stifts Sparekasse.	Statens Tilskud.	Kommunens Tilskud.
1859—60.....	90	142	65 ² / ₃	200	50 50	300	100	„	„
1860—61.....	91	150	64 ² / ₃	200	50 50	300	100	„	„
1861—62.....	61	107	58 ¹ / ₃	150	50 50	300	100	„	„
1862—63.....	74	100	58 ¹ / ₆	150	50 50	300	100	300	„
1863—64.....	60	78	56	150	50	300	100	200	„
1864—65.....	76	98 ² / ₃	50	150	50	300	100	100	„
1865—66.....	115	141	47 ¹ / ₆	150	50	300	100	100	100
1866—67.....	129	160	48 ¹ / ₆	„	50	300	100	100	100
1867—68.....	144	141 ¹ / ₂	48 ¹ / ₆	„	50	300	100	100	100
1868—69.....	161	150	47 ¹ / ₆	„	50	300	100	100	100
1869—70.....	179	174	48 ¹ / ₆	„	50	300	100	100	100
1870—71.....	186	162	49 ¹ / ₆	50	50	300	100	200	200
1871—72.....	201	187	46 ¹ / ₆	50	50	300	100	200	200

*) Disse Bidrag med Undtagelse af det første og næst sidste, indbetales stedse *efter* Ophøret af det Skoleaar, under hvilket de ere anførte; det samme var hvert Aar Tilfældet med en Del af Skolepengene og af det tekniske Selskabs Bidrag.

Ved Udvidelsen af den ældre tekniske Lærestalt havde man nærmest tænkt sig en mere gennemført Deling af Eleverne i Klasser efter Fag, Indførelsen af de elementære Skolefag og længere Undervisningskursus. Bestyrelsen vedtog i Henhold hertil Læseplanen i Overensstemmelse med det i sin Tid af Haandværkerforeningen omdelte Forslag (se Side 15), saaledes at der foreløbig indrettedes 3 Klasser med samtidig Undervisning, nemlig:

1. En Klasse for *Begyndere af alle Haandværk* med 4 Timers ugentlig Undervisning i Frihaandstegning, 4 Timers ugentlig Undervisning i geometrisk Tegning, 2 Timer i Dansk og dansk Stil og 2 Timer i Regning.
2. En Klasse *navnlig for Malere* med 8 Timers Undervisning i Frihaandstegning, 2 Timer i Dansk og dansk Stil og 2 Timer i Regning.
3. En Klasse for *Bygningshaandværkere og andre Haandværkere, som bruge nøjagtig Tegning* med 8 Timers ugentlig Undervisning i Fagtegning, 2 Timer Dansk og dansk Stil og 2 Timer i Regning.

Dansk og Regning vare obligatoriske Fag for Lærlingene, hvorimod *ældre Mennesker* efter eget Ønske skulde kunne fritages for Undervisningen i Dansk og Regning, men ikke i Tegning.

Det vedtoges, at der skulde gives Undervisning i 5 Vintermaaneder — |fra Oktober til Marts — hver Søgnedags Aften fra Kl. 7—9*), og at Lærerne skulde

*) Fra 1865 fandt man det dog hensigtsmæssigt for at opnaa at faa Eleverne til at møde mere præcis at lægge Undervisningstiden fra Kl. 7½—9½.

lønnes med 3 Mk. for hver Time, saaledes at Ferie-dage regnedes med, hvorimod Maaneden regnedes til 24 Dage. I Sygdomstilfælde forpligtedes Lærerne til enten at stille antagelige Stedfortrædere eller godtgøre 3 Mk. for hver forsømt Time. Angaaende *Lærerpersonalet* kan det mærkes, at begge Lærerne fra »den tekniske Læreanstalt»: Malermester *Faber* og Arkitekt *Haugsted* vedbleve at virke ved den ny Skole, dog kun til 1864. Bestyrelsen var saa heldig at faa Haugsted erstattet med Arkitekt *Lendorff*, som efter Opfordring i den Anledning flyttede herover fra København og vedblev at virke ved Skolen indtil 1882 (han lønnes med 4 Mk. i Timen; Arkitekt Haugsted havde haft 3 Mk. 12½ Sk.). I 1861 ansattes Lærer *Holm* (i Hunderup), som derefter virkede ved Skolen i 27 Aar og gjorde sig fortjent ved sin Lærerdygtighed og Alsidighed. *Marius Schmidt*, Lærer ved Mulernes Legatskole, og Lærer *J. Lauritsen* ved Borgerskolen ansattes begge 1859; den førstnævnte opgav sine Timer i 1890; men den sidstnævnte virker endnu ved Skolen og er saaledes dennes ældste Lærer.

Skolen var saa heldig som Svar paa sin tidligere omtalte Ansøgning til Skolekommissionen at erholde Tilsagn om 3 Lokaler i den saakaldte *Hirschfeldtske Gaard* mod en aarlig Leje af 100 Rdl. Tilgangen blev imidlertid de to første Aar større end paaregnet; i hvert Fald kneb det med at skaffe Plads til de c. 90 Elever, der hvert af de to første Aar søgte Skolen; da derefter Elevantallet sank betydeligt, gik det bedre, skønt det hele Tiden var en Ulempe, at Lokalerne om

Dagen benyttedes til Børneskole; men fra 1865 følte Pladsmanglen atter stærkere Aar for Aar, saa at det var et stort Held for Skolen, da den i 1869 ved Amtsraadets og Byraadets Velvilje fik øverste Etage i *Tinghuset* i Albanigade til Leje for 150 Rdl. aarlig; her indrettedes 5 forholdsvis store Klasseværelser, hver med egen Indgang fra en fælles Korridor; her havde man Lokalerne til udelukkende eget Brug, og da der tillige til disse var en særskilt Trappe, blev det muligt at holde Dørene lukkede i Undervisningstiden og derved forhindre adskillige Ulemper, der kunde virke forstyrrende paa Undervisningen og Disciplinen. Disse Lokaler beholdt Skolen, indtil den fik sin egen Bygning.

Navnlig til »Bygningsklassen« var Tilslutningen straks livlig; allerede den første Vinter maatte man nægte adskillige adgangsøgende Plads; da Klassen heller ikke kunde deles, fordi der ikke kunde faas 2 Lærere, var der allerede i 1860—61 en Plan fremme om at oprette en Dagklasse fra det næste Skoleaar i den strængeste Vintertid for saadanne Haandværkere, der til den Tid var uden Arbejde; da der imidlertid ikke meldte sig et tilstrækkeligt Antal Elever, til at Udgifterne til Klassen nogenlunde kunde dækkes af Skolepengene, og da i det hele Elevantallet i de nærmest følgende Aar til 1865 var betydeligt lavere end straks, opgav man foreløbig helt Tanken om Dagundervisning og arbejdede videre med Aftenskolen, hvis Undervisningsplan for Resten snart ændredes en Del og tillige senere, da der fra 1865—66 atter var kommen Stigning i Elevantallet, ogsaa udvidedes.

Allerede den første Vinter viste det sig, at Eleverne i Malerklassen kun havde meget ringe Lyst til at deltage i Undervisningen i Dansk og Regning, saa at denne endog havde maattet ophøre fra Midten af Februar; det vedtoges derfor at lade Klassen faa Undervisning 4 Timer ugentlig i Perspektivtegning i Stedet for. Af samme Grund erstattedes de to Timer Dansk i »Bygningsklassen« af to Timers Undervisning i Naturlære af væsentlig teknologisk Indhold; dette ændres atter fra Nytaar 1861 derhen, at der afholdes Foredrag om naturvidenskabelige og tekniske Emner for Eleverne i Bygningsklassen; disse Foredrag afholdtes senere paa Industriforeningen, hvis Medlemmer da havde Adgang, og til Tider, hvor i Reglen alle Skolens Elever kunde være til Stede; til Foredragene kunde iøvrigt enhver, der løste Adgangskort, faa Adgang. I 1871—72 afholdtes ingen Foredrag paa Grund af Pengemangel, (Foredragene betaltes med 4 Rdl. for hvert), og da Dag-skolen Aaret efter oprettedes, bortfaldt de helt. En stor Støtte for denne Art Undervisning var det, at Skolen i 1862 havde erholdt en Samling fysiske Apparater som Gave fra »Selskabet for Naturlærens Udbredelse«; selv havde den set sig i Stand til at købe for 50 Rdl.

1861—62 oprettedes et Par Søndagsklasser, som vel i Begyndelsen vare godt besøgte, men uden at Frekvensen blev ved at være saa stor, at der deraf kunde udledes, at der i denne Retning var tilstrækkelig Trang til Stede, saa at disse Klasser igen nedlagdes.

Endnu mindre Held havde man med en Plan om Oprettelsen af en særlig Klasse for saadanne Haand-

værkere, der ikke bruge Tegning, og hvori de for en meget moderat Betaling skulde kunne erholde Undervisning i Dansk, Regning og Skrivning. Klassen kom paa Grund af for ringe Tilslutning slet ikke i Stand (1869).

Da Elevantallet i 1865—66 steg til 115, blev det muligt at dele »Bygningsklassen« i to Afdelinger: een for Murere og Arbejdere i Træ og een for Metalarbejdere og Karethmagere, en Ordning, hvortil der egentlig hele Tiden havde været Trang og især siden 1864, da Malerklassen paa Grund af et for lille Elevantal var bleven inddragen i Bygningsklassen. Malerklassen oprettedes nu igen som en særlig Klasse. Samtidig ophørte Dansk og Regning at være obligatoriske Fag for alle skolesøgende Lærlinge, og man nøjedes med at tilskynde de tegnende Elever til at søge Undervisning heri ved at give dem gratis Adgang. Der var i de første Aar kun een Klasse for disse Fag; men denne deltes i 1868 i to: en for Begyndere og en for viderekomne. I 1869 fandt en lignende Deling Sted for Begynderklassens Vedkommende, saa at Skolen arbejdede i Resten af Perioden med følgende 8 Klasser (med 4 eller 8 ugentlige Timer) mod 3 Klasser (med 12 ugentlige Timer) i 1859—60.

- I. Frihaandstegning og geometrisk Tegning, 8 Timer ugentlig (for Begyndere),
- II. Frihaandstegning og geometrisk Tegning, 8 Timer ugentlig (for viderekomne),
- III. Skygget Frihaandstegning efter Gibsmodeller, 8 Timer ugentlig (især Malere),

- IV. Fagtegning for Metalarbejdere og Karethmagere, 8 Timer ugentlig,
- V. Fagtegning for Murere og Træarbejdere, 8 Timer ugentlig,
- VI. Perspektivtegning, 4 Timer ugentlig (især Malere),
- VII. Dansk og Regning, 4 Timer ugentlig (for Begyndere),
- VIII. Dansk og Regning, 4 Timer ugentlig (for viderekomne).

Hertil kommer endnu en Klasse for Modellering i Ler, der oprettedes i 1862 efter Professor Hetsch's Tilskyndelse, men hvis Elever dog altid undervistes sammen med Eleverne i en af Tegneklasserne. Denne Undervisning benyttedes til at begynde med en Del, men i 1871—72 kun af 4 Elever.

Endelig fortjener det at nævnes, at man et Par Aar (1861—63) gjorde Forsøg med at samle Eleverne til en Sangundervisning før den egentlige Skoletid, hvor da Læreren tillige forklarede Sangenes Indhold og meddelte de historiske Begivenheder, hvortil de kunde give Anledning. Undervisningen ophørte, da det viste sig umuligt for Eleverne, hvoraf de fleste arbejdede lige til Kl. 7, at give Møde.

Skønt Skolen i denne Periode arbejdede under en fast, ensartet, og tilvisse ogsaa kyndig, Ledelse, fandt man det dog betryggende for alle Parter at søge Raad og Vejledning hos fremragende Institutioner og Mænd i Hovedstaden, som virkede for teknisk Undervisnings Fremme. Fra Aaret 1860 bleve saaledes *alle* Elevarbejder efter endt Skoleaar sendte

til Bedømmelse af Professor Hetsch, dels for muligen at faa Anvisninger til at indføre Forbedringer i Undervisningen og dels for derved at skaffe dem, der yde Bidrag til Skolen, en Sikkerhed for Pengenes gode Anvendelse.* Efter Professor Hetsch's Død (1864) sendtes samtlige Arbejder til Bedømmelse af Skoleraadet for *det tekniske Institut* i København, som beredvilligt meddelte de Bemærkninger, hvortil de fremsendte Arbejder gave Anledning. Instituttets Inspektør Lassenius Kramp vedblev ligesom forhen med Understøttelse af det Reiersenske Fond at foretage sine Rejser i Provinserne, hvor han virkede for den hensigtsmæssigste Indretning af Undervisningen i de der bestaaende tekniske Skoler.

Til Opmuntring for flinke Elever og til Belønning for særlig Dygtighed kunde den tekniske Aftenskole aarlig anvende indtil 30 Rdl. til *Præmier* til en Værdi af fra 5 til 10 Rdl. (Malerkasser eller Tegnebestikker). For at opnaa en saadan Anerkendelse, maatte Eleven bestaa en Tegneprøve, ved hvilken Fordringerne vare de samme, som man mente, der burde kunne stilles til enhver duelig Mester i hans Fag. Til Prøven kunde enhver Elev i Skolen indstille sig; men det viste sig, at kun forholdsvis faa kunde opnaa tilstrækkelig Dygtighed til at præstere et præmieværdigt Arbejde. saa at der gennemgaaende kun uddeltes Præmier hvert andet Aar og endda i Reglen kun een eller to. Til Oplysning om Beskaffenheden af disse Konkurrenceopgaver, der maatte udføres under behørig Kontrol i en bestemt, begrænset Tid, hidsættes følgende:

- For *Malere*: Tegning med Skygger af en fritstaaende Genstand og en perspektivisk Tegning af en kûn i Ord given Opgave.
- For *Maskinarbejdere*: Opmaaling og Tegning af en Maskine med enkelte Detailler i fuld Størrelse, samt Tegning af en Opgave i Projektionstegning.
- For *Klejnsmede*: Opmaaling og Tegning af en kunstig Laas til en Pengekasse; en Projektionsopgave.
- For *Snedkere*: Tegning af et større Ornament og Tegning til en større Butiksindretning.
- For *Tømrere*: Opmaaling og Tegning af et betydeligere Tømmerarbejde og Tegning til et sammensat Tagværk.
- For *Murere*: Opmaaling og Tegning af et større Murarbejde og Tegning af en Hvælving paa en opgiven, uregelmæssig Plan.

For andre Fag bestemtes Prøven i Lighed med de her nævnte Opgaver.

Skolen kom ogsaa efterhaanden mere og mere ind paa at give *gratis Undervisning* til fattige, men flittige Elever. Trods den lave Betaling — 2 Rdl. for hele Vinteren — meldte der sig nemlig efterhaanden et større og større Antal, om hvem man maatte formode, at de uden Lempelse i Betalingen næppe vilde se sig i Stand til at besøge Skolen. Medens der derfor i 1859—60 kun gives 4 Fripladser (oven i Købet kun i sidste Halvdel af Vinteren), gives der i 1865—66 27 og i 1871—72 73.

Uagtet Indtægten gennem Skolepengene derfor langtfra voksede i samme Forhold som Elevantallet

steg, maa Skolens *økonomiske Forhold* i denne Periode dog kaldes gode. Regnskabet slutter som Regel med en Kassebeholdning af fra 100 til 600 Rdl. med Undtagelse af de 3 sidste Aar, da Udgifterne paa Grund af den større Virksomhed stige betydeligt. Faste Bidragydere til Skolen i hele Perioden er foruden det tekniske Selskab, hvis Bidrag holder sig temmelig uforandret, gennemsnitlig c. 50 Rdl. aarlig, Odense Amtsskoleraad med 300 Rdl. aarlig og Fyns Stifts Sparekasse med 100 Rdl. Haandværkerforeningen og Industriforeningen gav hver 50 Rdl. i 3 Aar (1860—63); efter at de derefter vare blevne sammensmeltede til een Forening, vedtog Generalforsamlingen som et Udtryk for sin Erkendtlighed for den Betydning, de to Foreninger havde haft for Skolens Tilblivelse, at lade den ny Forening, der kæmpede med pekuniære Vanskeligheder og kun saa sig i Stand til at yde et aarligt Bidrag af 50 Rdl., vedblivende beholde to Pladser i Bestyrelsen. Fyns Stifts patriotiske Selskab, der, som før nævnt, havde været den tekniske Lærestalts bedste Støtte, men som nu havde sin egen Skole at sørge for, ophørte fra 1866 at sende Bidrag til den tekniske Aftenskole; i 1870—71 og 1871—72 modtager Skolen dog atter aarlig 50 Rdl. af Selskabet; men dermed ophører Understøttelser herfra for stedse. Savnet af denne Hjælpekilde blev heldigvis mindre føleligt, eftersom Odense Kommune indbetalte sit første aarlige Bidrag (100 Rdl., forhøjet i 1870 til 200 Rdl.) til Skolen, netop samme Aar (1865—66) som patrio-

tisk Selskab sendte sit sidste, og Staten allerede fra 1862—63 var traadt hjælpende til.

En Sammenligning mellem den tekniske Lærestalt og den tekniske Aftenskole viser først og fremmest den Forskel mellem dem, at medens hin saa at sige i alle Retninger bestandig forbliver staaende paa et og det samme Standpunkt. saa er der i denne et Liv og en Udvikling, der navnlig tager Fart, da der efter den for vort Land saa ulykkelige sidste Krigs Ophør atter begynder at røre sig et virksommere Liv paa Erhvervslivets forskellige Omraader. At Skolen iøvrigt stod famlende overfor mangt og meget og tit maatte gaa forsøgsvis frem for at træffe det rette, kan ikke forbavse, naar man erindrer, at den tekniske Undervisning endnu den Gang var i sin spædste Barn-dom. Det bedste Bevis paa, at Skolen efterhaanden arbejdede sig op til fremragende Betydning for Haandværkerstanden, og at denne mere og mere lærte at vurdere den Uddannelse, Skolen satte som sit Maal, er den stedse forøgede Frekvens, der tilsidst gjorde Gennemførelsen af den Plan om en grundigere og videregaaende Haandværkeruddannelse, der alt i 1860 og flere Gange senere havde været drøftet af Skolens ledende Mænd, ikke alene mulig, men nødvendig, og i 1872 førte til Oprettelse af Klasser med Dagundervisning for Bygningshaandværkere og Metalarbejdere.

Den tekniske Skole. (1872–1894.)

Man havde nærmest tænkt sig Dagskolen indrettet saaledes, at Undervisningen heri kunde blive paa den ene Side en Fortsættelse og videre Udvikling af Aftenskolens, men paa den anden forskellig fra denne, ved at Hovedvægten lagdes paa en Tilegnelse af Kundskaber og en deraf betinget større Forstandsudvikling. Undervisningen maatte derfor væsentlig blive docerende, og det mere mekaniske Arbejde: Tegning, Stilskrivning, Opgaveregning osv., henvises til Udførelse i Hjemmet eller i Aftenskolen, som det antoges, Eleverne samtidig vilde besøge.

En nødvendig Betingelse hos Eleverne for med fuldt Gavn at kunne følge en saadan fælles Undervisning, maatte være Besiddelsen af et vist Maal af For kundskaber: saa stort som det, en flittig, vel begavet Elev kunde tilegne sig i Aftenskolen. For Optagelse i Dagskolen stilledes derfor følgende Fordringer: Færdighed i at læse Dansk, i at skrive efter Diktat uden at begaa væsentlige Fejl, i Regning med Brøker, i plangeometrisk Tegning (navnlig Afsætning af Maalestokke og deres Anvendelse), lidt Begreb om Projek-

tionstegning, Øvelse i Frihaandstegning efter Konturer, Øvelse i at udføre en let Fagtegning i et eller andet Haandværk.

Det viste sig dog meget snart, at disse Fordringer ikke godt kunde opretholdes; thi Tilgangen til Dag-skolen skete ikke, som man havde tænkt sig, især fra Aftenklasserne; det blev overvejende unge Haandværkere fra Landet, der søgte Skolen, et Forhold der har holdt sig uforandret siden; da der til saadanne billigvis ikke kunde stilles Fordring om faglige Forkundskaber, optoges fra 1875 enhver uden Hensyn til, hvor ringe hans Fordannelse var.

Undervisningen var beregnet paa et toaarigt Kursus, men søgtes gennemført saaledes, at den første Vinters Undervisning nogenlunde kunde udgøre et Hele for sig, saa at Eleverne ogsaa kunde have Gavn af at søge Skolen et enkelt Aar. Det tillodes Eleverne efter frit Valg at benytte Undervisningen i et eller flere Fag alene, naar Anmeldelse derom gjordes ved Skoleaarets Begyndelse, fordi man ventede sig Tilgang af flere forskellige Haandværk og af Elever paa forskellige Udviklingstrin. Optagelse efter 1ste November fandt Sted, naar vedkommende kunde godtgøre Sikkerhed i det allerede læste. — Undervisningsfagene vare;

Dansk (mundtlig og skriftlig)	3	Timer	ugentlig
Skrivning	1	—	—
Regning (med Bogføring)	3	—	—
Historie	1	—	—
Geografi	2	—	—
Fysik og Kemi	5	—	—

Bygningsstatik eller Maskinlære	4	Timer	ugentlig
Projektionslære	5	—	—
Fagtegning med Anvisning til Model- lering og Overslagsregning	7	—	—
Dekorationslære	2	—	—

Ialt . . . 30 Timer ugentlig

Som man ser, tager Planen ikke udelukkende — om end selvfølgelig væsentlig — Sigte paa en teknisk Uddannelse; almindennende Fag som Dansk (med Literaturhistorie)*), Historie og Geografi havde fundet Plads. Historie og Geografi fortrængtes dog snart under Skolens videre Udvikling, der ganske naturligt mere og mere gik i Retning af det rent tekniske; en lignende Skæbne havde Dekorationslære, hvorved man havde tænkt sig gennem en Oversigt over de vigtigste arkitektoniske Stilarter**) at uddanne Elevens gode Smag og sætte ham i Stand til senere at udføre sit

*) Dansk fik senere et mere praktisk Tilsnit: Literaturhistorie bortfaldt, og Stilopgaverne hentedes udelukkende fra det daglige Livs, særlig Forretningslivets, Omraade.

**) *Iste Aars Pensum* var: De forskellige orientalske Folkeslags Kunst gennemgaaet nærmest med Hensyn til Arkitekturen; de vigtigste Bygningsværker særlig fremhævede og de mest karakteristiske Enkeltheder skitserede af Eleverne. Af den græske Arkitektur er Princippet for Tempelbygningen gennemgaaet i Almindelighed og et dorisk Tempel er tegnet af Eleverne efter en given Maalestok. Lærebog benyttes ikke; Optegnelser efter Lærerens Foredrag. *2det Aars Pensum*: Den græske Arkitektur udførlig behandlet, enkelte Detailler tegnes nøjagtigt af Eleverne og forsynes med Skygger, navnlig græske Ornamente efter Gipsafstøbninger. En Oversigt over de vigtigste andre Stilarter.

praktiske Arbejde i en smuk Form. Da det imidlertid for den almindelige Bygningshaandværker i højere Grad kommer an paa det konstruktive end det dekorative, bredte efterhaanden Tegnefagene og de matematiske Discipliner sig saaledes, at der ikke blev Plads til Stillæren, som Eleverne vel heller næppe havde de fornødne Forudsætninger til at kunne tilegne sig og senere anvende paa den rette Maade.

Skolen var oprettet for at meddele Haandværkere den fornødne theoretiske Dannelse, ikke for at være nogen speciel Fagskole for Arkitekter eller andre Livsstillinger; men da en flink Elev efter to Vintres Undervisning kunde tilegne sig de fornødne Kundskaber — med Undtagelse af de matematiske — og den Tegnefærdighed, som udfordredes for at blive optagen i Kunstakademiets arkitektoniske Forberedelsesklasse, og da netop i de første Aar en Del af Skolens Elever ønskede senere at frekventere Akademiet, laa det nær ogsaa at optage Mathematikken paa Læseplanen i et saadant Omfang, at Prøven kunde gøre Fyldest i den nævnte Henseende, saa meget mere som Faget i og for sig havde stor praktisk Betydning for Bygningshaandværkere og Maskinbyggere. Skolen indgav da Ansøgning til Kunstakademiet om Dimissionsret, men arbejdede dog endnu i sit 2det Aar med den oprindelige Plan: Eleverne vare delte i to Afdelinger, en ældre for dem, der havde besøgt Skolen Aaret i Forvejen, og en yngre. De to Klasser havde dog i flere Fag fælles Undervisning. Svaret paa Ansøgningen til Akademiet indløb i Skrivelse af 11te Februar 1874, hvorved

Akademiet med vedkommende Ministeriums Bemyndigelse gav Skolen den ønskede Tilladelse paa følgende Betingelser:

- a. Tilladelsen gives paa indtil 5 Aar.
- b. Akademiet eller Ministeriet kan sende en Eksamen-kommissær til Skolen, der da fungerer som Cen-sor i de Fag, han opgiver.
- c. Til Censorer til Prøverne tilkaldes to fagkyndige uden for Skolens Lærerpersonale.
- d. Fornyelsen af Tilladelsen er afhængig af Akade-miets anbefaling, og Tilladelsen kan tages tilbage, naar Dimittenderne ikke findes tilstrækkelig forberedte for Akademiet.
- e. Fordringerne ved de Prøver, der afholdes i Skolen, ere de samme som ved Prøverne ved det tekniske Institut i København.

Tilladelsen blev benyttet allerede den 20de og 21de April 1874 ved en Prøve i Mathematik og Fysik med 6 af 2den Klasses Elever, som i den Anledning fortsatte Undervisningen efter det egentlige Skoleaars Ophør. De senere Ansøgninger fra Skolen om Dimissionsret ere stedse blevne bevilgede. Ved Skrivelse af 29de Marts 1874 fra Direktionen for Kunstakade-miet er det overdraget Bestyrelsen selv at ordne det fornødne med Hensyn til Prøverne.

I 1874—75 oprettedes da en 3die Dagklasse, som udelukkende tog Sigte paa Forberedelsen til Akade-miet. Undervisningsfagene vare: Mathematik, Bygnings-statik, Landmaaling og Nivellering, Fundering, Jord-arbejde, Frihaandstegning, Konstruktionstegning. Under-

visningstiden var fra 1ste Oktober til 1ste April, og enhver Elev, der tilfredsstillende havde gennemgaaet 2den Klasse, eller som var i Besiddelse af de der erhvervede Kundskaber, havde Adgang til den. Fra denne Klasse indstillede 6 Elever sig til de afsluttende Prøver fra d. 1ste til d. 10de April 1875.

Fra 1876—77 føjes en 4de Dagklasse med Statik, Fagtegning og Skyggelære til de tre allerede bestaaende, og Aaret i Forvejen var det bestemt, at Undervisningstiden for alle Afdelinger i Dagklassen skulde vare 5 *Maaneder*, fra 1ste November til 1ste April.

I 1876 forenedes de to da bestaaende Haandværkerskoler i København: *det tekniske Institut* og *den ny Haandværkerskole* til een: *det tekniske Selskabs Skole*, der paa sit Program ogsaa havde en videre-gaaende Uddannelse af Bygningshaandværkere og Maskinbyggere. Efter at Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet i Skrivelse af 30te Marts 1877 til Akademiet havde godkendt de Forandringer, der foresloges i dettes Reglement af 1863 med Hensyn til de Fordringer, der i de tekniske Discipliner havde været stillet til de Elever, som ønskede Adgang til Akademiets Arkitekturklasser, fik den nævnte Skole Dimissionsret til Akademiet*). For at opnaa en ensartet Forberedelse hos de Elever, der søgte Akademiet, stillede dettes Direktion i Skrivelse af 3die Februar 1877 til Bestyrelsen for Odense tekniske Skole det

*) I Stedet for den polytekniske Lærestalt, hvis Dimissionsret bortfaldt fra 1ste April 1879.

som Betingelse, for at Skolen i Odense kunde beholde sin Dimissionsret, at den skulde undervise sine Elever efter den samme Plan, som nu var indført i det tekniske Selskabs Skole i København. Det var heldigvis saa langt fra, at dette Forlangende greb forstyrrende ind i Skolens Plan, at det tværtimod blev en velkommen Anledning for den til at udvide sin Virksomhed paa de enkelte Punkter, hvor dette var nødvendigt. Det hedder herom i Programmet for 1876—77:

»Det er rigtignok kun de færreste af de Elever, som benytte Undervisningen i den herværende Skoles Dagklasser, som have til Hensigt at fortsætte Undervisningen i Kunstakademiets Arkitekturklasser; men da det af alle sagkyndige maa erkendes, at de For kundskaber og Færdigheder, som af Akademiets Direktion fordres af de Elever, som ønske Optagelse i Arkitekturklasserne, ere saa nøje afpassede efter Haandværkernes Tarv og af saa praktisk Natur, at deres Erhvervelse maa ansees for et ønskeligt Maal for alle Bygningshaandværkere, saa kan Bestyrelsen ikke opstille noget bedre Maal for sine Bygningselever i Almindelighed . . . Forandringen vil desuden i det væsentlige kun gaa ud paa Optagelse af Kemi som nyt Fag, og denne Udvidelse er paa Grund af den kemiske Industris Standpunkt og tiltagende Udvikling egentlig en Nødvendighed for Skolen, samt paa en fuldstændigere Undervisning i Bygningskonstruktioner, hvilket ligeledes er en meget nyttig og ønskelig Udvidelse.«

Siden den Tid har Skolen faaet Opgaverne til de afsluttende skriftlige Prøver i Mathematik, Fysik, Kemi,

Fundering, Jordarbejde og Statik (om dette Fag og borgerlig Bygningskunst (se næste Side) tilsendte fra det tekniske Selskabs Skole i København.

Efter at der i 1877–78 endnu var indført Bygningshygiejne med særligt Henblik paa Byggegrundens Behandling, Ventilation og Opvarmning, var Dagskolen for Bygningshaandværkere i alt væsentligt naaet til det Maal for sin Virksomhed, hvorved den indtil nu er bleven staaende. Der kan dog endnu mærkes følgende:

For ikke faa af de unge Haandværkere, der melde sig til Optagelse, er et fuldstændigt, 4aarigt Kursus for bekosteligt, ligesom heller ikke alle ere i Stand til at høste et til den anvendte Tid og Bekostning svarende Udbytte af en Undervisning, der stiller temmelig store Fordringer til Elevens naturlige Begavelse. For dog at give ogsaa saadanne Lejlighed til at erhverve sig saa megen teknisk Dygtighed, som deres Forhold tilode, oprettedes en *særlig Klasse* med Undervisning i de almindelige Skolefag og Tegning sammen med 1ste og 2den læsende Dagklasse samt særskilt Undervisning i Fagtegning om Eftermiddagen.

Undervisningen i *Frihaandstegning* maatte Dagskolens Elever i mange Aar søge i Aftenklasserne; dette viste sig snart uheldigt, da navnlig de læsende Elever havde haardt Brug for Aftentimerne til Selvstudium i Hjemmet; der oprettedes ganske vist allerede i 1873 en Klasse for Frihaandstegning fra Kl. 5¼—7¼ om Eftermiddagen; men da Betalingen i denne maatte sættes til 15 Kr. for Vinteren for hver Elev, benyttedes den som Regel kun af faa foruden af

dem, der agtede at frekventere Akademiet og altsaa *skulde* have Frihaandstegning; da det endog hændte, at Elever gennemgik alle 4 Dagklasser uden at have tegnet en eneste Frihaandstegning, besluttede Bestyrelsen sig i Erkendelse af Fagets fundamentale Betydning til i 1892 at indføre det som fast Fag i Dagskolens 2 yngste Klasser (med 6 Timer ugentlig), hvis Elever *alle* ere pligtige at deltage, ligesom Eleverne i det hele taget i de senere Aar have været bundne til at følge Undervisningen i alle til deres Klasse hørende Fag; Undtagelser herfra gøres kun i rent specielle Tilfælde.

Under 24de April 1888 vedtog Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet et nyt »*Regulativ for Undervisningen i Bygningsstatik og borgerlig Bygningskunst*« samt for Afholdelsen af de Prøver i disse Fag, som give Adgang til Afgangsprøve for Arkitekter ved det kongelige Akademi for de skønne Kunster, gældende for de tekniske Skoler i København, Odense og Aarhus«, hvori der m. H. t. Omfanget af Undervisningen i Statik (og Konstruktionstegning med Beregning) fastsættes for Elever med de nødvendige Forkundskaber mindst 20 Timer ugentlig i 2 Vinterkursus à 5 Maaneder og for borgerlig Bygningskunst (iberegnet Bygningskonstruktionslære) mindst 10 Timers ugentlig Undervisning i 3 Vinterkursus à 5 Mdr. Medens disse Fordringer for sidstnævnte Fags Vedkommende paa det aller nærmeste faldt sammen med, hvad man selv her ved Skolen havde anset for et passende Antal Timer til dette Fag, stillede Forholdet sig anderledes med Statikken. Undervisningen heri var hidtil meddelt i de 3 ældste

Klasser med henholdsvis 6, 5 og 5 ugentlige Timer, og et betydeligt Arbejde overladt til Eleverne selv at udføre i Skolen eller hjemme. Skulde Regulativets Forordning gennemføres, vilde det betyde en Merudgift af 500 Kr. aarlig. En saadan Sum var Skolen ikke i Stand til at tilvejebringe, hvorfor den efter forgæves at have ansøgt Indenrigsministeriet om et forhøjet Tilskud i denne Anledning saa sig nødsaget til at opsætte den Udvidelse, Regulativet forlangte, indtil i 1891, da Kassebeholdningen ved en vidt dreven Økonomi paa andre Omraader var vokset til saa stort et Beløb, at der var Udsigt til, i alt Fald i nogle Aar, at gennemføre Undervisningen i begge Fag i Overensstemmelse med Regulativets Bestemmelser. I Aaret 1893 indsendtes da de første Elevarbejder herfra til det tekniske Selskabs Skole til Bedømmelse af de ved denne Skoles Foranstaltning valgte Eksamenskomiteer i Forbindelse med Faglærerne herfra (Regul. § 5).

Medens Bygningsklasserne i det hele have kunnet glæde sig ved en forholdsvis god og jævnt voksende Tilslutning, har dette navnlig i de senere Aar ikke altid været Tilfældet med *Maskinklasserne*. Tilgangen til disse har været ringere og temmelig vekslende. De 4 til et fuldstændigt Kursus i denne Afdeling hørende Klasser (der med Undtagelse af Maskinlære, Maskintegning og Maskinkonstruktion have Undervisning sammen med de tilsvarende Bygningsklasser) have derfor ikke altid været i Virksomhedsamtidig. Skolen opgiver dog ikke Haabet om bedre Tider for Afdelingen og gør sit yderste for ved Anskaffelsen af de bedste

Undervisningsmidler og Antagelse af dygtige Lærerkæfter at skaffe Eleverne en virkelig nyttig og tidsvarende Uddannelse. Elever, der ønske det, kunne forberedes til Maskinisteksamen.

Skolen selv udsteder *Afgangsbeviser* for de Elever, der have gennemgaaet et fuldstændigt Kursus i Bygnings- eller Maskinafdelingen, og enhver Elev kan ved Udgangen af Skolen erholde et *Vidnesbyrd* angaaende Skolebesøg, aflagte Prøver m. m.

I 1880 forøgedes Dagskolens Virksomhed med en ny, selvstændig Afdeling: en *Dekorationsklasse for Malere*. Der havde alt i flere Aar været en Trang til Stede i denne Retning, som man dog ikke havde set sig i Stand til at afhjælpe, før Skolen var kommen til Ro i sin ny Bygning og nogenlunde kunde overse, hvilke forøgede Udgifter den ved de ny Lokaler muliggjorte udvidede og forbedrede Undervisning vilde medføre. Malerskolen har da ogsaa stedse kunnet glæde sig ved en Tilslutning, der til sine Tider, særlig i de sidste Par Aar, har været saa stor, at Pladsen i Tagetagen i de to af Skolens Fløje, der ere indrettede til dette Brug, kun til Nød har kunnet strække til: et Bevis paa, at Undervisningen paa en heldig Maade er afpasset efter Elevernes Behov og virkelig er til Nytte for den Stand, for hvis Skyld den er sat i Gang. Der undervises i Frihaandstegning og Skygning efter Gibs, særlig for saadanne Elever, der komme fra Landet og altsaa ikke have frekventeret Skolens Aftenklasser, Malning i Limfarve efter Gibs og større, malede Ornamenter, dels i graat og dels i Farve, Aaring, Marmo-

rering, Aftrækning og — for viderekomne — Tegning og Malning af Lofts- og Vægdekorationer med Detailler i fuld Størrelse, Ornamentkompositioner, Studier efter Naturen. Eleverne frekventere som Regel samtidig Aftenskolen, særlig Klasserne for skygget Frihaandstegning efter Klodser og Gibs eller Perspektivklassen.

For ogsaa at kunne udstrække Undervisningen til saadanne, for hvem det var forbundet med Vanskelighed at afse en længere Tid til Øvelser paa Skolen, indrettedes samtidig med den egentlige Malerskole en *Søndagsklasse for Malere* med lignende Undervisning fra Kl. 9—12 hver Søndag Formiddag. Da det imidlertid snart viste sig, at der med en saa begrænset og spredt Undervisningstid ikke lod sig opnaa de forønskede Resultater, og Tilgangen til Klassen kun var ringe, nedlagdes den efter to Vintres Forløb:*)

Det fortjener ogsaa at omtales, at der har været gjort Forsøg med Oprettelsen af en *Dagskole for Kvinder*, hvor Undervisningen var saaledes afpasset, at det lærte kunde benyttes til Erhverv. I 1883 udkastedes Planen til en saadan Undervisning med følgende Fag:

1. Eksakt Tegning (Parallel- og Centralprojektion),
2. Frihaandstegning (med Anvendelse paa praktiske

*) I afvigte Vinter samlede en af Skolens Lærere, Malermester *P. Mazanti*, en Del Elever, især Malere og Bygningshaandværkere, Søndag Formiddag til gratis Undervisning i Skiltemalning og Malning i Vandfarve af simple Væg- og Loftsdekorationer; han har lovet at fortsætte, hvis fornøden Tilslutning opnaas.

Forhold, som Tegning og Malning paa Træ, Silke, Klæde, Porcelæn, Lervaser),

og. hvis de fornødne Lærekræfter kunde faas:

3. Ciselering, Lithografering eller Udskæring i Træ og Ben.

Da Skolen ikke saa sig i Stand til at afse noget som helst af sine egne Midler i dette Øjemed og et Forsøg paa at opnaa Støtte for Foretagendet hos Indenrigsministeriet og Kuratellet for Vallø Stift var forblevet uden Resultat, maatte Betalingen sættes saa højt — 12 Kr. maanedlig for 3 a 4 Timers daglig Undervisning — at den helt kunde dække Lærerlønnen. Da Klassen efter et Par forgæves Forsøg traadte i Virksomhed i 1886, meldte der sig da ogsaa kun 12 Elever; det næste Aar var Antallet endnu ringere. Planen kunde saaledes ikke gennemføres og maatte opgives efter et Par Aars Forløb.

Ved Siden af Dagskolen har *Aftenskolen* i dette Tidsrum udviklet sig og naaet hen imod det tredobbelte af sit Omfang i 1872. Elevantallet er steget fra 202 i 1872—73 til 563 i 1893—94. Antallet af Klasser er gaaet op fra 8 til 25, de ugentlige Undervisningstimers Antal fra 52 til 158. Undervisningen har hele Tiden været fortsat gennem 5 Vintermaaneder: Oktober—Marts.

Indtil 1878 havde Skolen kun to Klasser med Tegning (Frihaandstegning, geometrisk Tegning og Projektion) for Begyndere af alle Haandværk, i hvilke det dog undertiden var knapt med Pladsen; i det nævnte Aar fik den tre saadanne Klasser; i 1887 til-

kom en 4de, der dog ikke var i Virksomhed i 1889—90. Fra 1892—93 har »Begynderne« optaget 6 Klasser, hvortil det i indeværende Vinter har været nødvendigt at føje endnu en 7de. I disse Klasser erhverver Eleven sig det Grundlag, der er nødvendigt, for at han med det rette Udbytte skal kunne følge Undervisningen i Fagtegning, hvor det maa forlanges, at hans Øje og Haand ere saa vidt uddannede, at han med Sikkerhed kan opfatte Genstandenes Former og gengive dem smukt paa fri Haand, at han kender de nødvendige geometriske Konstruktioner og har Øvelse i at fremstille simple Legemer ved ders Projektioner paa et vandret og et lodret Plan. Undervisningen heri er derfor fælles for saa godt som alle Fag; for enkelte spiller dog Frihaandstegning en afgjort større Rolle end den eksakte Tegning.

Allerede i 1872 udskiltes de ældre Maskinelever fra Klassen for Metalarbejdere; men begge Afdelinger maatte dog den første Vinter, skønt de havde Lokale hver i sit Værelse, undervises af samme Lærer; senere udformedes disse to Afdelinger saaledes, at den ene udelukkende optog Maskinelever, og i den anden kom Klejnsmede, Grovsmede, Karetmagere (og undertiden Gartnere). I 1877—78 deltes »Bygningsklassen« i to, af hvilke den ene senere hen gik over til udelukkende at optage Snedkere og Drejere, den anden Murere, Tømrere, Bygnings-snedkere (og undertiden Blikkenslagere). Først i 1881—82 oprettedes en særlig Klasse for Modellering i Ler og Voks; Elever i dette Fag vare tidligere blevne underviste i Klassen for Perspektiv. I 1883—84 samledes i en særlig Klasse de fleste saa-

danne Elever, der besøgte Skolen i for ringe Tal, til at de fagvis kunde danne forskellige Afdelinger, saasom Guldsmede, Sadelmagre. Blikkenslagere, Lithografer m. fl. andre, i hvis Tegning det dekorative spiller en Hovedrolle fremfor det konstruktive. Klassen bestod dog kun i 4 Aar, men er atter i indeværende Vinter oprettet paa ny. 1885—86 etableredes en særlig Klasse med Fagtegning for Gartnere efter Overenskomst med den herværende Gartnerforening »Flora«, der dog efter Forløbet af een Vinter atter foretrak selv at lede sine unge Medlemmers Tegneundervisning; fra 1891—92 have Gartnere atter besøgt Skolen under samme Vilkaar som dens andre Elever og dannet en særskilt Fagklasse. Fra 1879 har Klassen for skygget Frihaandstegning været delt i to parallelle Afdelinger, og ved Siden heraf bestod den under Dagskolen omtalte Frihaandstegneklasse med Undervisning fra Kl. 5¼—7¼ fra 1873—90. Indtil 1883 havde de tegnende Elever gratis Adgang til Klasserne for Regning og Dansk to Aftener ugentlig; der deltog heller ikke saa faa Elever; men de lod en Del tilbage at ønske med Hensyn til Stadighed og Flid, hvilket var Grunden til, at man det nævnte Aar gik over til at lade Eleverne betale: 4 Kr. for Vinteren; Følgen heraf var et betydeligt ringere Besøg; men de, som nu indmeldte sig, kom virkelig for at lære noget. Samtidig fik Undervisningen et mere praktisk Formaål, idet der lagdes forøget Vægt paa Anvendelserne i det daglige Liv af det lærte. I den Hensigt at sætte Skolens Elever i Stand til at høste noget Udbytte af den store tyske tekniske Lite-

ratur samt for deres Skyld, der efter udstaaet Læretid agtede at se sig om i Udlandet, indførtes i 1881 Undervisning i Tysk i Aftenskolen; de første 5 Aar bestod der to Klasser (een for Begyndere og een for viderekomne) i dette Fag, senere kun een, med Undtagelse af 1888—89, der endda kun som Regel har været svagt besøgt. Undervisning i Engelsk har fundet Sted siden 1885 især af Hensyn til de Elever i Dagskolen, der forberedtes til Maskinisteksamen, dog kun for saa vidt der har meldt sig et saa stort Antal af disse og andre, at Klassen ikke blev altfor faatallig. Skønskrivning og Regning af matematiske Opgaver med Dagskolens Elever have i nogle Aar været henlagt til om Aftenen for ogsaa at give andre Lejlighed til at deltage heri; der viste sig dog ikke i Længden tilstrækkelig Grund til at bibeholde denne Ordning.

Der har ikke saaledes som i Dagklasserne regelmæssigt været afholdt *afsluttende Prøver* eller *Aarsprøver* med Aftenskolens Elever; dog foretoges der for første Gang i 1879 80 en Prøve i Tegneklasserne ved Undervisningens Afslutning: en let Tegneopgave, udført i to Timer uden Vejledning og hentet fra det i Vinterens Løb gennemgaaede Stof. Skønt en saadan Prøve sikkert har sin største Betydning i pædagogisk Henseende, navnlig hvis den paa en eller anden Maade kom til at faa haandgribelig Betydning for Eleven selv, ses det, at Hensigten med den kun var at overbevise sig om, hvorvidt Eleven havde indpræntet sig de i Vinterens Løb givne Forklaringer, og om han var i Stand til at anvende dem selvstændigt; det bliver herved for-

klarligt, at man efter nogle faa Aars Forløb atter lod Prøven bortfalde, saa meget mere som Afholdelsen af en saadan er forbunden med ikke faa praktiske Vanskeligheder. I de senere Aar er der af Lærerne ved Kursusets Ophør afgivet en Censur over hver enkelt Elevs Evner, Flid, Opførsel og den Stadighed, hvormed han søger Skolen.

En særegen Afdeling i Aftenskolen dannes af »Træskærerklasserne«. Den 17de Septbr. 1877 modtog Skolens Bestyrelse en Skrivelse fra Bestyrelsen for en her i Byen i 1863 oprettet »Snitteskole«, der i de senere Aar var gaaet en Del tilbage, med Anmodning om at overtage Ledelsen af denne og om muligt at tilvejebringe større Tilslutning. Efter at have overvejet Sagen og faaet Tilsagn om aarlige Bidrag fra Kommunen, der alt tilforn havde støttet denne Undervisning, og Fyns Stifts Sparekasse samt sikret sig de nødvendige Lærerkræfter, vedtog Bestyrelsen enstemmigt at overtage Skolen. Fra 1ste Januar 1878 oprettedes da 4 »Haandgerningsklasser«, som de i Begyndelsen kaldtes, de 3 for Udsækning i Træ, den 4de for Øvelser i Paparbejde. I disse Klasser optoges Drengene fra Borgerskolen til gratis Undervisning, 1ste Aar 80, senere er Antallet steget til hen imod det dobbelte. Eleverne forskaffe sig selv det simple Værktøj, der behøves, samt Materialier, og beholde de færdige Genstande. Paparbejdet blev snart opgivet, og Træudsækning, væsentlig i den saakaldte Almuestil, indført i alle 4 Klasser, idet denne Undervisning ansaas for heldigere end hin til Udvikling af Elevernes Øje og Haand,

ligesom den Øvelse i Brugen af Redskaberne til nøjagtig Tegning, der opnaaedes, og de simple geometriske Konstruktioner, der lærtes, dog var af nogen Betydning for de Elever, som efter Konfirmationen kom til at frekventere Tegneklasserne. Et Par Aar har der foruden de 4 gratis Klasser været een eller to betalende for Børn fra bedre stillede Hjem og voksne, medens saadanne nu undervises sammen med de ikke betalende. Der er i Afdelingen undervist ialt c. 1400 Elever.

Ligesom tilforn vedblev Skolen i sin ny Skikkelse at søge Raad og Vejledning i København, først hos det tekniske Institut og fra 1876 hos det tekniske Selskabs Skole (se Pag. 41), idet de i Vinterens Løb udførte Elevarbejder ved Skoleaarets Slutning indsendtes til denne til *Bedømmelse*. Med Tilbagesendelsen fulgte da hver Gang en Skrivelse, der som Regel for det første i anerkendende Udtryk udtaler sig om Skolens Virksomhed i det hele, dernæst paapeger formentlige Mangler og meddeler saadanne Raad og vejledende Bemærkninger, hvortil Gennemsynet kunde give Anledning, og endelig anbefaler Skolen til at erholde den nødvendige Støtte for sin Virksomhed. Efter at imidlertid flere og flere Provinsskoler efterhaanden paa denne Maade lagde Beslag paa den københavnske Skoles Assistance, maatte denne i 1883 udtale Ønsket om kun at modtage Arbejder hvert 3dje Aar og i et Udvalg, der foruden at vise Gangen i Undervisningen tillige viste Maalet, der naaedes. Men ogsaa paa en anden Maade kom Skolen i Odense i Forbindelse med det tekniske Selskabs Skole, idet Indenrigsministeriet

i 1877 tilskrev denne med Anmodning om at bistaa det ved Fordelingen af de Midler, der paa de aarlige Finanslove stilledes til Raadighed for Haandværkerundervisningens Fremme; da disse Bevillinger efterhaanden forhøjedes, saa at et Tilsyn med Pengenes Anvendelse var ønskeligt, bevilgedes i 1883—84 2000 Kr. til dette Øjemed, og Tilsynet overdroges til det tekniske Selskabs Skoles Forstander Kaptajn *Thalbitzer*. Denne Ordning varede dog kun kort; i Rigsdagssamlingen 1889—90 fremhævedes det stærkt, at Tilsynet ikke burde udøves af en anden Skoles Forstander, men være i Hænderne paa en af Ministeriet særlig ansat Tilsynsmand; hertil udnævntes da Tegneinspektøren ved de københavnske Kommuneskoler Genremaler *Carl F. Andersen*, der siden hver Vinter har inspiceret Skolen, ligesom det nu er ham, der gaar Ministeriet til Haande ved Fordelingen af Statstilskuddet til de tekniske Skoler i Provinserne, og som leder de paa Foranstaltning af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet indrettede Kursus til Uddannelse af Tegnelerere, paa hvilke Kursus flere af Skolens Lærere, særlig i de sidste Aar have modtaget en Uddannelse, der har sat kendelige Spor i Skolens Virksomhed.

	Elevantal i Dagskolen.	Hele Elevantal.	Statens Tilskud.	Odense Amts Skoleraad.	Odense Kommune.	Fyns Stifts Sparekasse.	Industri- og Haandv.- foreningen.	Foren. af 1889 f. Haandværk og Industri.	Raben- Lewetzauske Fond.	Teknisk Selskab.	Elevernes Betaling.	Ialt.
1872—73.....	7	202	400	800	800	400	100	„	100	92	811	3571
1873—74.....	14	228	600	800	800	400	100	„	100	90	960	4087
1874—75.....	21	244	600	800	800	740	100	„	100	86	1401	5212
1875—76.....	28	241	800	800	800	900	100	„	100	237	2314	5857
1876—77.....	30	265	1800	800	800	700	100	„	100	240	2681	7361
1877—78.....	44	304*)	2000	800	800	1000	100	„	100	241	2980	8598
1878—79.....	34	352	2100	800	800	1000	100	„	100	228	2259	7900
1879—80.....	40	373	4450	1000	1650	1100	100	„	100	226	3117	12650
1880—81.....	54	409	4450	1000	2000	1100	100	„	100	209	3982	14005
1881—82.....	55	459	4400	1000	2000	1100	100	„	100	205	4551	17728
1882—83.....	53	447	4950	1700	2000	1100	100	„	100	215	3796	15782
1883—84.....	57	448	4925	1000	2000	1100	100	„	100	204	3914	15505
1884—85.....	61	486	5000	1000	2000	1100	100	„	„	193	4272	16261
1885—86.....	81	558	4650	1000	2000	1300	100	„	„	190	5335	16723
1886—87.....	84	452	5375	1000	2000	1300	100	„	„	182	4579	18051
1887—88.....	73	434	5400	1000	2000	1300	100	„	„	180	4286	16977
1888—89.....	61	420	5400	1000	2000	1300	100	„	„	165	3987	16560
1889—90.....	53	397	5400	1000	2000	1300	100	100	„	157	3605	15388
1890—91.....	66	497	5500	1000	2000	1300	100	100	„	145	4041	16595
1891—92.....	70	527	5600	1000	2000	1300	100	100	„	138	4136	17888
1892—93.....	76	591	5800	1000	2000	1300	100	100	„	127	4301	17815
1893—94.....	87	603	5800	1000	2000	1300	100	100	„	123	4685	17701

*) Herfra medregnes Eleverne i Træskærerklasserne.

Af omstaaende Tal til Oplysning om Skolens Elevantal og Tilskud fra de offentlige Institutioner vil det ses, at dette med Undtagelse af Aarene 1886—90, hvor en ikke ubetydelig Nedgang fandt Sted, har været i stadig og temmelig jævn Stigen lige siden 1872. Der er i denne Aarrække undervist ialt 4232 Personer (Eleverne i Træskærerklasserne ikke medregnede), der efter Livstilling fordelte sig saaledes:

Smede, Maskinarbejdere, Formere	781
Snedkere og Drejere	639
Malere	629
Tømrere	492
Murere	398
Gartnere	230
Lærere, Studerende, Disciple	167
Kæretmagere	92
Blikkenslagere og Kobbersmede	92
Billedskærere, Billedhuggere o. lign.	83
Litho-, Foto-, Xylografer o. lign.	73
Møllebyggere	66
Kontorister, handlende o. lign.	58
Tobakspindere, Cigarmagere	53
Gørtlere	33
Sadelmagere og Tapetserere	33
Kvinder	30
Bogbindere og Typografer	26
Militære	23
Urmagere	23

At overføre . . . 4021

	Overført . . .	4021
Skrædere		22
Bagere		21
Guldsmede		21
Skomagere		20
Bødkere		17
Andre Haandværkere og Mænd af forskellige Livs- stillinger		110
	Ialt . . .	4232

og efter Fødested:

Odense	1725	
Andre Købstæder i Fyns Stift	248	
Landet i Fyns Stift	1681	
Uden for Fyns Stift	578	
	Ialt . . .	4232

Heraf har Elevantallet i *Dagskolen* været ialt 769, der efter Fødested fordele sig saaledes:

Odense	226	
Øvrige Købstæder i Fyns Stift	36	
Landet i Fyns Stift	403	
Uden for Fyns Stift	104	
	Ialt . . .	769

Besøget de forskellige Aar og i Skolens forskellige Afdelinger ses af omstaaende Oversigt.

	Dagskolen for Bygnings- haandværkere.			Dagskolen for Smede og Maskin- byggere m. fl.	Malerskolen.	Andre Elever.	Ialt.
	Tøm- rere.	Mu- rere.	Sned- kere.				
1872—73...	4	2	1	1	»	1	9
1873—74...	4	4	1	2	»	3	14
1874—75...	10	6	»	3	»	2	21
1875—76...	9	10	»	5	»	4	28
1876—77...	11	8	»	8	»	3	30
1877—78...	13	15	2	8	»	6	44
1878—79...	8	11	1	9	»	5	34
1879—80...	13	13	1	7	»	6	40
1880—81...	17	14	1	11	9	2	54
1881—82...	18	13	3	9	18	4	65
1882—83...	10	13	1	9	20	»	53
1883—84...	10	18	5	8	16	»	57
1884—85...	6	15	3	12	20	5	61
1885—86...	11	16	8	16	26	4	81
1886—87...	17	16	8	12	30	1	84
1887—88...	14	14	2	11	29	3	73
1888—89...	15	13	4	8	19	2	61
1889—90...	10	13	2	12	16	»	53
1890—91...	13	13	2	12	22	3	66
1891—92...	17	14	5	10	21	3	70
1892—93...	14	15	5	11	29	2	76
1893—94...	16	21	3	11	32	4	87

Af de i denne Oversigt nævnte 5 Haandværk er Malernes altsaa det, der er stærkest repræsenteret, medens Dagskolen for Smede og Maskinbyggere har et betydeligt mindre Tal at opvise end Bygningsafdelingen. Som det tillige ses, have de fleste af Dagskolens Elever Hjemsted paa Landet, skønt Udgifterne til et Ophold ved Skolen nødvendigvis for dem maa blive dyrere

end for saadanne, der kunne bo i Hjemmet her i Byen. Dette Forhold vilde da sikkert ogsaa have stillet sig betydelig anderledes, hvis ikke Fyns Stifts Sparekasse aarlig havde tilstaaet Skolen, foruden Bidraget til Driften, først 200 Kr. i 1874—75, 400 Kr. fra 1875 og fra 1885 600 Kr. »til Uddeling blandt flittige og trængende Elever i Dagklasserne fra Landet i Fyns Stift«. Den Hjælp, der herigennem er ydet, har sikkert for mange unge Haandværkere fra Landet været afgørende med Hensyn til deres Deltagelse i Skolens Undervisning. I de senere Aar har Assens Amts Skoleraad understøttet enkelte Elever, der fra den nævnte Amtsraadsreds have besøgt Skolens Dagklasser, ligesom Staten har givet Friplads, Hjælp til Bøger og undtagelsesvis et Stipendium til enkelte — 4 á 8 — unge Haandværkere, der her ved Skolen have søgt videregaaende teknisk Uddannelse. Skolen selv har strakt sig saa vidt som muligt ved at tilstaa hele og halve Fripladser og for Aftenskolens Vedkommende har den Regel i lang Tid været fulgt at give enhver flittig og trængende Elev fri Skolegang.*) Skolepengene i Dagskolen for-

*) I Skoleaaret 1893—94 ere følgende Understøttelser tilstaaede: Staten har understøttet 7 Elever i Dagskolen med ialt 665 Kr., Assens Amt 3 Elever i Dagsk. med ialt 300 Kr. Fyns Stifts Sparekasse 17 Elever i Dagsk. med ialt 600 Kr., Skolen selv har givet 33 hele eller halve Fripladser i Dagsk. til et Beløb af 1262 Kr. 50 Øre og i Aftenskolen 165 hele eller halve Fripladser til et Beløb af 1054 Kr. Der er altsaa i det hele givet 3881 Kr. 50 Øre i Understøttelse til 225 Elever. Heri er ikke medtaget Træskærer-klassens 154 Elever, der alle have fri Undervisning.

højedes i 1876 fra 10 til 15 Kr. om Maaneden; for det mindre fuldstændige Kursus betales 10 og i Malerskolen 6 Kr. maanedlig. Samme Aar forhøjedes Betalingen for Undervisningen i Aftenskolen fra 4 til 8 Kr. for Vinteren for 8 Timers ugentlig Undervisning i Tegning. Tegnende Elever havde gratis Undervisning i de almindelige Skolefag 4 Timer ugentlig indtil 1883, fra hvilket Aar Betalingen for Deltagelse i disse Fag sættes til 4 Kr. for Vinteren. Bogføring Tysk og Engelsk (4 Timer ugentlig) betales med 8 Kr., Modellering i Ler og Træudskæring med 6 Kr. for en Vinter.

Hvad de forskellige *Autoriteters* og *Institutioners Bidrag* til Skolen angaar, trænge omstaaende Talrækker ikke til nogen lang Forklaring. Eftersom Skolen under sin Udvikling har trængt til større Virkemidler, ere de aarlige Tilskud, navnlig Statens,*) efterhaanden forøgede, dog med Undtagelse af det Raben-Lewetzouske Fonds, der ophørte i 1884, Industri- og Haandværkerforeningens, der uforandret have været 100 Kr., og det tekniske Selskabs, der have været i stadig Nedgang. Som nedenfor omtalt er dette sidste dog i den seneste Tid bragt betydeligt op og vil forhaabentlig i Fremtiden komme til at staa som et smukt Udtryk for den Interesse, hvormed Haandværkerstanden her omfatter sine unge Medlemmers tekniske Uddannelse. Aftenskolens

*) Fordelingen af Statens Tilskud til de tekniske Skoler i Provinserne i et vist Aar sker i Henhold til Skolernes Virksomhed i det foregaaende; Tilskuddets Størrelse afhænger f. Eks. af Elevantallet, Antallet af Undervisningstimer og Klasseantallet.

og Dagskolens Regnskaber holdtes indtil 1876 adskilte, men er siden førte under eet. Snitteskolen har endnu sit særlige Regnskab.

Med den jævnt voksende Forøgelse af Elevantallet, der vedblev at finde Sted ogsaa efter 1872 kunde Spørgsmaalet om *ny, større Lokaler* til Skolen ikke udeblive. Skønt man allerede i 1872 havde faaet indrettet et 6te Klasseværelse i Tinghuset, maatte der i 1876 nægtes adskillige Elever Optagelse paa Grund af Mangel paa Plads. Ved velvillig Imødekommenhed af Skolekommissionen erholdt man de følgende Vintre de manglende Lokaler i Borgerskolen. Da Skolen imidlertid ikke godt i Længden kunde være to Steder, og Lokalerne i Tinghuset vare smaa og manglede tilstrækkeligt Lys, besluttede man at forsøge at skaffe Skolen en egen, tidssvarende Bygning. Efter at have indsendt Andragende til Byraadet om Hjælp til Planens Gennemførelse og faaet Løfte om 10000 Kr. og en Byggegrund paa 4000 Kvadratalen, indsendtes i Juli 1878 Andragender til Indenrigsministeriet, Odense Amts Skoleraad, Fyns Stifts Kommunefond, det Classenske Fideikommis og det Raben-Levetzauske Fond for Understøttelse til Opførelse af en Bygning. Da Skole-raadet havde givet Løfte om et Bidrag af 5000 Kr. og Kommunefondet om 4000 Kr., bestemte man sig til at købe *Ejendommen Nr. 14 i Frue Kirkestræde*, som man i Forhold til Bygningernes Omfang og Soliditet kunde faa forholdsvis billig, og som desuden havde en heldigere Beliggenhed end den af Kommunen tilbudte Grund. Der nedsattes et Byggeudvalg bestaaende af

Jochimsen, Krag og *R. Retersen*, som derpaa overdrog Arkitekt *E. Schwanenflügel* at udarbejde Planer og Overslag til Ombygningen. Ejendommen bestod af et Forhus til Gaden med tilhørende Sidehus samt en trefløjet Bagbygning; det var i denne, at Skolen skulde indrettes. Bygningen, hvori der hidtil havde været drevet Fabriksvirksomhed, var kun 6 Aar gammel; men da Etagerne vare for lave til Skolestuer, blev den tagen ned til Miten af 1ste Sals Etage, saa at Stueetagen beholdt sin Højde, hen ved 5 Alen, hvorimod de to øverste Etager bleve genopførte med en Højde af 6 Alen og Taget igen sat paa Huset. Endvidere opmuredes fra Grunden af ny Skillerum samt Røg- og Luftkanaler. Ventilationssystemet indrettedes efter en af Jochimsen gratis udarbejdet og under hans Tilsyn udført Plan og virker udmærket. Konstruktionen af Skolens fortrinlige Kakkellovne skyldes ligeledes ham. Forhuset med tilhørende Sidehus blev uforandret; her har Forstanderen Bolig paa 1ste Sal. Stuen udlejes, og Kælderen, der udlejedes indtil 1890, bebos nu af Skolens Pedel. Nogen smuk Bygning blev Skolen ikke, og Klasseværelsernes Form, der maatte rette sig efter den givne Grundplan, blev for fleres Vedkommende mindre regelmæssig, end den vilde være bleven, hvis Bygningen var bleven opført til Skolebrug fra Grunden af; de fleste ere dog rummelige og lyse; men en meget følelig Mangel er det, at der ikke er direkte Forbindelse mellem alle Klasser i samme Etage.

Købesummen for Ejendommen var 44000 Kr.*), Ombygning, indre Udstyrelse og Forsyning med Skolemateriel m. m. beløb sig til 34027 Kr. 22 Øre, saa at Bygningen ialt kom til at koste 78027 Kr. 22 Øre; heraf tilskød Staten 15000 Kr., Odense Kommune 14000 Kr.***) (de 4000 i Steden for Byggegrunden), Odense Amts Skoleraad 5000 Kr., Fyns Stifts Kommunefond 4000 Kr. og Vallø Stift 900 Kr. Skolen ydede af sine egne Midler 450 Kr., Fyns

*) Heraf fik man 3360 Kr. ind ved Salget af en Dampkedel m. m., der medfulgte i Købet. .

**) I Henhold til Indenrigsministeriets Resolution af 19de November 1878 blev der truffet den Overenskomst mellem Odense Byraad og Bestyrelsen for Odense tekniske Skole i Henseende til Skolens fremtidige Bestyrelse og Ejendomsforholdet vedrørende den ny Ejendom:

at en Fjerdedel af Bestyrelsens Medlemmer, og mindst 2 af disse, vælges af Byraadet, og

at Skolens Bestyrelse samtidig med Overdragelsen af Skødet udsteder og lader tinglæse en Deklaration, i Følge hvilken Ejendommen for Fremtiden bliver til udelukkende Brug og Nytte for den tekniske Skole, hvorfor Bestyrelsen ikke uden Byraadets Samtykke nogen Sinde kan foretage nogen Disposition, der i sine Virkninger kunde medføre en Til sidesættelse heraf, navnlig ikke pantsætte den for yderligere Gæld, end den, der ved Skolens Indretning i Ejendommen paahviler denne, bebyrde den med Servitutter eller bortleje nogen Del deraf for et længere Tidsrum ad Gangen end 5 Aar. Skulde Bestyrelsen beslutte sig til at lade Skolen ophøre eller forlægge Undervisningen i sin Helhed andet Steds hen, eller hvis Undervisningen faktisk skulde ophøre i et Tidsrum af 3 Aar efter hinanden, skal Byraadet paa Kommunens Vegne kunne fordre sig Ejendommen tilskødet uden andet Vederlag end den paa samme lovligt hvilende Pantegjæld og har da at tage Bestemmelse om Ejendommens Anvendelse i lignende kommunalt Øjemed som det, hvori den er erhvervet.

Stifts Sparekasse skænkede 500 Kr. og viste stor Imødekommenhed ved Ordningen af Prioritetsforholdene; saaledes blev den i Bygningen indestaaende Prioritet paa 24000 Kr. staaende, og da Statstilskudet først kom i 1882, ydede den Skolen et Forskud til Byggeforetagendet paa 2000 Kr., der gik over til Prioritetslaan. Efter at Statens Bidrag derefter var indgaaet, afbetalt til Sparekassen 9000 Kr., et midlertidigt Laan i Diskontokassen paa 3000 Kr. tilbagebetalt, og Resten anvendtes til Fuldførelse af Bygningen. 1886 maatte Skolen imidlertid atter til Anvendelse som Driftskapital laane 2000 Kr. i Sparekassen. Da imidlertid Staten som Regel ydede indtil en Tredjedel af Byggesummen til de ny tekniske Skolebygninger, som senere i Mængde rejste sig rundt omkring i Landet, beholdt Skolen i Odense da ogsaa efter derom indgivet Andragende i 1891 et yderligere Tilskud til Bygningen af 10000 Kr., saa at Gælden til Sparekassen i dette Aar bragtes ned til 27000 Kr.

Da Skolen toges i Brug *d. 13. Oktober 1879*, afgav 1ste og 2den Sal samt Tagetagen tilstrækkelig Plads. Siden den Tid er der imidlertid blevet indrettet endnu 4 Klasseværelser i Stueetagen, det sidste i afvigte Efteraar. Alle Skolens 15 Lokaler ere for Tiden i Brug i den Udstrækning, det med den fulgte Skoleplan er muligt, saa at Bestyrelsen atter har maattet tage Spørgsmaalet under Overvejelse om en Udvidelse for det Tilfælde, at Frekvensen ad Aare forøges.

Det ligger i Sagens Natur, at et *Lærerpersonale* som den tekniske Skoles, der fra 1872 til 1894 er

vokset fra 14 til 31 Personer, i et Tidsrum som det nævnte nødvendigvis maa være undergaaet betydelige Forandringer, skønt Skolen stedse ved de M'kler, der stod til dens Raadighed har søgt at knytte en fast Stab af dygtige Lærerkrafter til sig, i Erkendelsen af, at dette Forhold var af den aller største Betydning for dens heldige Virken. Uagtet dens økonomiske Forhold som oftest langt fra have været tilfredsstillende, har den dog stedse kunnet betale sine Lærere en anstændig Løn for deres Arbejde; den indtager i denne Henseende den første Plads blandt Landets tekniske Skoler, i hvert Fald i Provinserne. Lærerlønnen i Dagskolen har hele Tiden været 2 Kr. pr. Time; i Aftenskolen var den til at begynde med 1 Kr., men forhøjedes i 1875 til 1 Kr. 25 Øre og i 1877 til halvanden Kr. Maaneden regnes til 4 Arbejdsuger, og for Ferier fradrages intet; forsømte Timer betaales derimod ikke. Der gøres ingen Forskel paa Lærerne efter Fag eller Anciennitet ved Skolen.

Af Lærere, som havde Ansættelse ved Skolen før Dagskolens Oprettelse, er nævnt *Holm, Lauritsen, Lendorff* og *M. Schmidt*. Holm afløstes af Karetmager *R. C. Jensen* og Lendorff af Arkitekt, senere kgl. Bygningsinspektør, *J. Vilhelm Petersen*, som traadte tilbage i 1889 paa Grund af sine omfattende Embedsforretninger; hans yngre Broder, Arkitekt *R. Alfr. Petersen*, der havde virket ved Skolen siden 1883, overtog efter ham Undervisningen i borgerlig Bygningskunst i Dagskolens to ældste Klasser, medens Bygningsfaget i de to yngste Klasser besørgeres af Arkitekt *E. Schwanen-*

flügel (ansat 1876). Statikundervisningen lededes fra 1872 af Stadsingeniør *Jochimsen*, indtil han i 1882 rejste fra Byen. Amtsvejinspektør *A. Petri* har haft Fysik og Kemi, senere Fundering, Jordarbejde, Landmaaling og Nivellering samt »Bygningshygiejne«, ligeledes siden 1872, og virker endnu ved Skolen, ligesom Malermester *Behrends*, der siden 1875 har været Lærer i skygget Frihaandstegning. Dagskolen for Malere har siden sin Oprettelse i 1880 været forestaaet af Malermester *Severin Sørensen*, Aftenklassen for Modellering i Ler fra samme Aar af Billedskærer *S. Sørensen*, og Træskærerklasserne fra 1877 af Oversergent *J. Nielsen*. Ikke faa af Kathedralskolens Lærere have virket i Skolens Dagklasser, ligesom 7 af Borgerskolens Lærere for Tiden ere ansatte i Aftenklasserne.

Ved Siden af disse eksempelvis nævnte Lærere, der have virket ved Skolen i en længere Aarrække, maa selvfølgelig nævnes Skolens mangeaarige Forstander, Adjunkt *F. W. Johnsen*, der foruden at være Undervisningens faste Leder, selv underviste i et eller — mens Skolen endnu ikke var saa stor — i flere Fag. Som Forstander ansattes han 1860 med en aarlig Løn af 200 Kr., denne forhøjedes i 1876 til 400 Kr., hvortil 3 Aar efter føjedes fri Bolig i Skolebygningen. Da Johnsen i 1890 af Helbredshensyn trak sig tilbage, ansatte Bestyrelsen i hans Sted Adjunkt *M. Rasmussen*, som siden da har forestaaet Skolen og samtidig undervist i Mathematik, Perspektiv og Projektion i Dagskolen, fra indeværende Skoleaar dog

kun i de to sidstnævnte Fag paa Grund af det betydelig forøgede Arbejde med Administrationen.

Bestyrelsens Sammensætning er i de første Aar i alt væsentligt som i Slutningen af forrige Periode; det tekniske Selskabs Stilling og Indflydelse paa Skolens Anliggender er endnu den samme som i 1859. Ved den aarlige Generalforsamling aflægges Regnskab for det forløbne Aar og afgives Beretning om Skolens Virksomhed i det hele. Det hører til Undtagelserne, at Skolens Anliggender komme til Forhandling paa Generalforsamlingen; det kan dog nævnes, at den d. 26de Marts 1873 forandrede Skolens Navn til *Den tekniske Skole i Odense*, og at der i 1875 gjordes den Tilføjelse til Lovene, at den, der af Bestyrelsen vælges til Forstander for Skolen, skal som saadan være stemmeberettiget Medlem af Bestyrelsen. Fra 1862 valgte Generalforsamlingen Revisorerne*) og valgte iøvrigt hvert Aar sine tre Bestyrelsesmedlemmer, som sammen med Repræsentanterne for de til Skolen bidragydende Autoriteter og Foreninger dannede Skolens Bestyrelse; denne var i 1872 saaledes sammensat: Odense Amts Skoleraad sendte Etatsraad *W. Petersen*, Industri- og Haandværkerforeningen Klokker *N. Jensen* og Tømrermester, Brandmajor *Rasmus*

*) Bankdirektør *L. Bierfreund* og Branddirektør, Kancelliraad *Sørensen*, der i lang Tid stadig genvalgtes; sidstnævnte flyttede 1872 fra Byen og erstattedes af Raadmand *Urban Hansen*. I Stedet for *Bierfreund*, der afgik ved Døden, kom Etatsraad *W. Petersen* fra 1891.

Petersen, Bestyrelsens Formand til sin Død († 1894), Fyns Stifts Sparekasse Direktør *Urban Hansen*, Fyns Stifts patriotiske Selskab Kancelliraad *Sørensen*; valgte af Generalforsamlingen vare: Murermester *A. F. Andersen*. Karetmager *P. Petersen* og Adjunkt *Johnsen*; endelig var Kassereren, Malermester *Løngreen*, Medlem af Bestyrelsen. Odense Byraad, der havde støttet Skolen siden 1865 og allerede i 1872 var blevet anmodet om at sende et Medlem til Bestyrelsen, lod sig først i 1878 repræsentere i denne ved Borgmester, Etatsraad *Koch* og Apotheker, Etatsraad *Lotze*; efter dennes Død i 1893 valgte Byraadet Fabrikbestyrer, Cand. polyt. *G. Lerche*, der nu er Bestyrelsens *Næstformand*. Foreningen af 1889 for Haandværk og Industri i Odense har siden sin Oprettelse ydet Skolen et aarligt Bidrag af 100 Kr. og repræsenteres i Bestyrelse af Arkitekt *Monberg*.

Da Kancelliraad *Sørensen* i 1872 rejste fra Byen, og det patriotiske Selskab, som før nævnt, i 1871—72 indsendte sit sidste Bidrag til Skolen, bortfaldt hermed ogsaa dets Repræsentation i Bestyrelsen. I 1886 bad Malermester *Løngreen* sig paa Grund af Alder fritaget for Hvervet som Kasserer*) og udtraadte af Bestyrelsen; han havde da paa en enkelt, kort Undtagelse nær haft Sæde i denne siden 1854, beklædt Kassererposten siden 1859 og været Lærer i Frihaandstegning fra 1869—72. Da han d. 19de Marts 1879 havde været Medlem af Bestyrelsen i 25 Aar, bragte Skolens

*) Siden den Tid har Forstanderen tillige været Kasserer.

Bestyrelse ham den Dag i hans Hjem en Tak for hans mangeaarige Virksomhed.

Med de øvrige Pladser i Bestyrelsen er der sket følgende Forandringer:

Etatsraad W. Petersen afløstes i 1879 af Stiftamtmand, Kammerherre *Heltzen*, der i 1894 blev *Bestyrelsens Formand*.

I Stedet for Tømrermester Rasmus Petersen kom Urmager *Lund*. Klokker N. Jensen afløstes (1874) af Klejnsmedemester *H. Sørensen*, der atter afløstes af Fabrikant *E. W. Allerup*.

Direktør Urban Hansen blev i 1872 valgt til Skolens Revisor, og Fyns Stifts Sparekasse har siden dette Aar været repræsenteret af Direktør *Krag*.

Adjunkt Johnsen blev, som ovenfor omtalt, i 1875 Medlem af Bestyrelsen i sin Egenskab af Skolens Forstander. Generalforsamlingen valgte i hans Sted Stadsingeniør *Jochimsen*, der i 1888 rejste fra Byen. Karetmager P. Petersen afgik ved Døden i 1890. I Stedet for disse to valgtes intet nyt Medlem.

Det tekniske Selskab, der var Skolens Stifter og eneste Leder indtil i 1859, repræsenteredes saaledes til sidst kun af eet Medlem i Bestyrelsen. Men allerede fra 1881 forandres Selskabets Stilling til Skolen meget betydeligt, idet den aarlige Generalforsamling og dermed en væsentlig Part af Selskabets aktive Deltagelse i Skolens Anliggender ophører fra dette Aar; det antog herved Karakteren af en Kreds af private Bidragydere, som kun gennem Tilsendelsen af Skolens Program holdtes à jour med dens

Virksomhed. En naturlig Følge heraf var, at Medlemmernes Antal sank betydeligt: fra 85 i 1880—81 til 39 i 1893—84. Da det imidlertid erkendtes for en Sag af den største Betydning, at saa mange som muligt, særlig Haandværkere og Industridrivende, interesserede sig for Skolens Gerning, besluttede Bestyrelsen sig i afvigte Eftersommer til at gaa i Spidsen for Dannelsen af et nyt teknisk Selskab. Kammerherre Heltzen sendte i den Anledning en Skrivelse til hver af de to Foreninger for Haandværk og Industri med Anmodning om at virke for Sagen, og efter at denne var bragt frem af Fabrikbestyrer Lerche paa et Møde i »Foreningen af 1889«, blev en Indbydelse om at tegne sig som Medlem henlagt i denne Forenings Læsestue og senere bragt omkring til dens Medlemmer. Da det for Skolen i højere Grad gjaldt om den personlige Støtte af Selskabets Medlemmer end om den pekuniære, blev Minimum for det aarlige Bidrag sat til 1 Kr. 98 ny Medlemmer, repræsenterende et aarligt Bidrag af hen ved 200 Kr., indmeldtes. Disse tilige med Medlemmerne af det tidligere tekniske Selskab bleve derpaa indbudte til et Møde i den tekniske Skole d. 7de November, hvor der vedtoges følgende

Vedtægter for Odense tekniske Selskab.

1. Selskabets Formaal er at virke for den unge Haandværkers Uddannelse i teknisk Retning.

Dette søges naaet ved at støtte den tekniske Skole i dens Virksomhed, dels ved at Selskabets

aarlige Medlemsbidrag overdrages Skolen, dels ved at Selskabet saa vel gennem sin Bestyrelse som gennem Medlemmerne virker for, at der vækkes og bevares Interesse for Skolens Virksomhed som ogsaa den rette Forstaaelse af Skolens Betydning for Haandværket.

2. Medlem af Selskabet er enhver, som betaler et aarligt Bidrag af mindst 1 Kr.
3. Hvert Aar i April Maaned sammenkaldes en Generalforsamling af Selskabets Medlemmer, for hvilken der afgives Beretning om Skolens Virksomhed i det forløbne Aar.
4. Bestyrelsen dannes af 2 Medlemmer, valgte for 3 Aar af Generalforsamlingen med simpel Stemmerfærdighed. Selskabets Bestyrelse er tillige Medlemmer af den tekniske Skoles Bestyrelse.
5. Den tekniske Skoles Kasserer indkræver Medlemsbidraget.

I samme Møde valgtes Murermester *A. F. Andersen* og Tømrermester *Valdemar Nielsen* til Selskabets Bestyrelse og tiltraadte altsaa i Henhold til Selskabets og den tekniske Skoles Vedtægter (Pag. 72) Bestyrelsen for Skolen.

Det var flere Gange, sidst under Forhandlingerne om Reorganisationen af det tekniske Selskab, blevet følt som en Mangel, at der ikke eksisterede faste Vedtægter for Skolens Styrelse og Virksomhed, efter at det tekniske Selskab havde trukket sig tilbage, og Virksomheden paa saamange Maader var forandret og

udvidet, siden dette Selskabs Love i 1859 saa Lyset. For at raade Bod herpaa overdroges det til Næstformanden og Forstanderen at udarbejde et herhen hørende Forslag, og i Tilslutning til dette vedtoges paa et Bestyrelsesmøde d. 24de Septbr. 1894 følgende:

*Vedtægter for den tekniske Skole
i Odense.*

I.

Skolen er aaben fra 1ste Oktober til 1ste April og uden for dette Tidsrum, for saa vidt der melder sig et tilstrækkeligt Antal Elever, eller andre Omstændigheder maatte foranledige det. Undervisningen omfatter følgende Afdelinger:

A. Aftenskolen.

Maalet for denne er at give den unge Haandværker Lejlighed til, ved Siden af at han passer sin daglige Gerning, at erhverve sig de theoretiske Kundskaber og den Tegnefærdighed, som han ikke kan undvære, naar han vil arbejde sig frem i sit Fag. Afdelingen begynder d. 1ste Oktober og ophører d. 1ste Marts. Undervisningsfagene ere:

Skrivning, Regning, Retskrivning, Bogføring;
elementær Frihaandstegning, geometrisk Tegning;

Tegning efter store Konturer og fritstaaende Legemer.
 Parallelprojektion, Skyggetegning efter Ornamenter
 og perspektivisk Konstruktionstegning;
 Fagtegning for Tømrere, Murere o. lign.; for Snedkere,
 Drejere o. lign.; for Smede, Mekanikere, Vogn-
 fabrikanter o. lign.; for Gartnere; for Blikken-
 slagere, Guldsmede, Gørtlere o. lign.; Modellering
 i Ler; Tysk; Engelsk;
 Tegning paa Træ og Træudskæring.

*B. Dagskolen for Bygningshaandværkere,
 Smede og Maskinbyggere m. fl.*

Maalet for denne er at give Eleverne en videre-
 gaaende og grundigere teknisk Uddannelse; de maa
 derfor i den Tid, de frekventere Skolen, lægge det
 praktiske Arbejde til Side og bruge al den Tid, de
 kunne afse fra deres Tegnearbejde, til at tilegne sig
 de theoretiske Kundskaber, uden hvilke et fuldstændigt
 Kursus ikke kan gennemgaas. Afdelingen begynder
 d. 1ste November og ophører d. 1ste April. Under-
 visningsfagene ere:

Dansk, Skrivning, Regning;
 Frihaandstegning, geometrisk Tegning, Projektionsteg-
 ning og Perspektivtegning og deres Anvendelse
 paa Skyggelæren, Maskinlære og Maskinkonstruk-
 tion, Bygningskonstruktionstegning, borgerlig Byg-
 ningskunst, Overslagsberegning;
 Arithmetik, Algebra, Plangeometri, Trigonometri, Stereo-
 metri, Naturlære, omfattende mekanisk og kemisk

Fysik samt en Oversigt over de vigtigste kemiske Processer med særligt Henblik paa de almindelige Byggematerialiers Fremstilling og Anvendelse; Maskinlære, Statik og dens Anvendelse paa Læren om Materialiernes Styrke og Maskinernes Virksomhed samt paa Bygnings- og Maskinkonstruktioner; Landmaaling, Nivellering, Jordarbejde, Fundering, Vandafledning, Ventilation.

C. Dagskolen for Malere.

Afdelingen begynder 1ste November og ophører 1ste April. Der undervises i:
 Frihaandstegning, Aftrækning, Aaring, Marmorering.
 Malning, Komposition.

For saa vidt et tilstrækkeligt Antal Elever melde sig, ville ogsaa andre Fag end de her nævnte, kunne gøres til Genstand for Undervisning, og Foredrag over forskellige Emner blive afholdte

II.

Betalingen for Undervisningen i Aftenskolen er 1 Kr. for hver egentlig Time for hele Vinteren (2 Kr. for Tysk, Engelsk og Bogføring), i Dagskolen for Bygningshaandværkere, Maskinarbejdere m. fl. 15 — eller 10 — Kr. og i Dagskolen for Malere 6 Kr. pr. Maaned. Fripladser, Moderation i Betalingen og Stipendier tilstaa under anbefalende Omstændigheder.

III.

Skolens Bestyrelse er sammensat paa følgende Maade:

- 1 Delegeret fra Odense Amts Skoleraad,
 - 3 Delegerede fra Odense Kommune,
 - 1 Delegeret fra Fyns Stifts Sparekasse,
 - 3 Delegerede fra Foreningen af 1889 for Haandværk og Industri i Odense,
 - 2 Delegerede fra Odense tekniske Selskab,
- Skolens Forstander er Medlem af Bestyrelsen.

Bestyrelsen vælger en Formand og en Næstformand, der tillige med Skolens Forstander danne et Skoleudvalg. Forandringer i Bestyrelsens Sammensætning vedtages af Bestyrelsen.

IV.

Bestyrelsen ansætter og afskediger en lønnet Forstander, der bliver Lærernes nærmeste foresatte, og som under Skoleudvalget leder den hele Skolevirksomhed. Bestyrelsen fastsætter Lønninger og vedtager Budgettet. Skoleudvalget antager og afskediger Lærerne.

V.

Ved Skoleaarets Slutning foretages den aarlige Præmieuddeling og afgives Beretning om Skolens Virksomhed i det forløbne Skoleaar i Overværelse af Eleverne, deres Paarørende, Medlemmer af Foreningen

af 1889 for Haandværk og Industri og Medlemmerne af Odense tekniske Selskab.

Odense den 24de September 1894.

E. W. Allerup. *A. F. Andersen.* *Heltzen.*
G. Koch. *Krag.* *Georg Lerche.*
Lund. *J. Monberg.* *M. Rasmussen.*

Denne Oversigt over Skolens Udvikling kan ikke sluttes uden med Tak til de mange, der paa forskellig Maade have støttet Skolen i det forløbne halve Aarhundrede. Den Tilfredsstillelse, det har været for Skolen at se sine Bestræbelser paaskønnede, har været en mægtig Løftestang for den til Overvindelse af de Vanskeligheder, der ikke saa sjældent i forskellig Skikkelse have stillet sig i Vejen for dens Virksomhed. Foruden den Anerkendelse, der ligger i de betydelige aarlige Bidrag fra offentlige og private Institutioner, har Skolen ogsaa paa mange andre Maader modtaget Beviser paa, at dens Gerning anses for god og derfor værd at støtte. Det er saaledes af Interesse at kunne meddele en ikke saa ganske lille Fortegnelse over Legater, der i de senere Aar ere skænkede Skolen. I 1878 modtog den *Apotheker Gustav Lotzes Præmielegat* paa 1200 Kr., i 1882 *Tømrmester Rasmus Petersens Legat* paa 2000 Kr., samme Aar *Fyns Stifts Sparekasses Præmielegat* paa 1000 Kr., i 1887 *Etatsraad J. C. Dreyers Præmielegat* paa 500 Kr. og samme Aar *Tømrmester J. Hansens Præmielegat* paa 200 Kr. og endelig i 1892 *Fabrikant Christian Mogensens*

Præmielegat paa 1000 Kr. Af disse 6 Legater, der tilsammen repræsenterer en Kapital paa 5900 Kr., og hvoraf Renterne anvendes til Præmier eller Understøttelser for flinke Elever, ere de to førstnævnte og det sidste henlagte under Odense Byraad.

Skolen har i Aar gennem Hr. Kammerherre *Heltzen* modtaget 600 Kr. af *Fyns Stifts Kommune-fond* og derfor anskaffet værdifulde Haandbøger og Undervisningsmateriel. Den har endvidere i Aarenes Løb faaet ikke faa Gaver af private af Bøger, Modeller og mindre Pengebeløb til Præmier m. m. En særdeles betydelig Gave erholdt Skolen i afgigte Efteraar, idet *Fyns Stifts Sparekasse* i Anledning af dens 50-aarige Jubilæum skænkede den 10000 Kr. »i Betragtning af den Betydning, dens Virksomhed, støttet af dygtige Lærerkræfter, har haft saa vel for By som for den største Del af Landet her i Stiftet«. Endnu skal kun nævnes, at Skolen stedse ved de forskellige Udstillinger, hvor den har fremvist Prøver paa sine Elevarbejder, har høstet Anerkendelse: hædrende Omtale i København 1872 og Sølvmedaille ved Industri- og Landbrugsudstillingen i Odense 1885 og i Aarhus 1876. Senere har Skolen deltaget i den nordiske Industri- og Landbrugsudstilling i København 1888 og i de to af *den tekniske Provinsskoleforening* foranstaltede Udstillinger af Elevardejder og Undervisningsmateriel fra tekniske Skoler i Provinserne, i Odense 1892 og i Aarhus 1894. Efter de gældende Bestemmelser fandt ved disse Udstillinger ingen Præmiering eller Bedømmelse Sted af Skolearbejder.

Der er saaledes al Grund for Skolen, naar den ser tilbage paa de svundne Aar, til Glæde og Tilfredshed med, hvad den har virket; ved Siden af Fejlgreb og spildte Anstrængelser har den et stort og dygtigt Arbejde og en Rigdom paa gode Resultater at opvise. der giver de bedste Løfter om, at det ogsaa for Fremtiden vil lykkes den at arbejde paa den rette Maade for Haandværkerstandens Dygtiggørelse og derigennem for det hele Samfund.

